

REVISTA ORTODOXĂ

**PUBLICAȚIA ON-LINE
A
ARHIEPISCOPIEI CRAIOVEI**

NR. 1/2020

EDITURA MITROPOLIA OLTENIEI

ISSN 2392-6546, ISSN-L 2392-6546

COLEGIUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE:

ÎPS Prof. Univ. Dr. IRINEU POPA,
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei

MEMBRI:

Pr. Prof. Univ. Dr. NICOLAE RĂZVAN STAN
Pr. Prof. Univ. Dr. PICU OCOLEANU
Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN IVAN
Pr. Conf. Univ. Dr. CONSTANTIN BĂJĂU
Pr. Lect. Univ. Dr. ION REȘCEANU
Pr. Lect. Univ. Dr. IOAN SORIN BORA
Diac. Lect. Univ. Dr. MIHAI CIUREA

REDACTOR ȘEF:

Pr. Lect. Univ. Dr. IONIȚĂ APOSTOLACHE

COORDONATOR REVISTĂ:

Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN BOLDIȘOR

CORECTOR REVISTĂ:

Diac. Drd. DORU MARCU

TEHNOREDACTARE:

VALENTIN CORNEANU

CUPRINS:

TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ :

Pr. lect. dr. IONIȚĂ APOSTOLACHE, *Redescoperindu-l pe Dostoievski. O valorificare teologică a existenței creștine ....* p.4

Prof. IOANA-MARIA DUBAC, *Considerații generale despre filosofia lui K. Jaspers ...* p. 7

Pr. MOGA IONEL DORIN, *Arhitectura bisericească în Țara Românească în Secolul al XVII-lea ...* p. 9

Pr. ALEXANDRU ENACHE, *Cunoașterea lui Dumnezeu la Sf. Maxim Mărturisitorul ...* p. 14

BIOGRAFII LUMINOASE:

Arhid. Prof. Dr. NICUȘOR LĂZĂRICĂ, *Manuscrisele din Biblioteca personală a preotului profesor Alexie Buzera ...* p. 20

TEOLOGIE LITURGICĂ:

Pr. Drd. FLORIN VÂNĂTORU, *Rânduiala Postului celui Mare în Biserica Ortodoxă ...* p. 36

CUVÂNT DIN AMVON:

Pr. MIRCEA NINCU, *Covid 19 și Biserica ...* p. 39

Pr. ADRIAN CONSTANTIN SINGUREANU, *Cuvânt de învățătură la Duminica Înfricoșătoarei Judecăți ...* p. 43

POEZIE RELIGIOASĂ:

Pr. MIRCEA NINCU, *Împărtășanie ...* p. 45

Pr. MIRCEA NINCU, *Colind ...* p. 45

**REDESCOPERINDU-L PE DOSTOIEVSKI.
O VALORIFICARE TEOLOGICĂ A EXISTENȚEI CREȘTINE**

Pr. lect. dr. IONIȚĂ APOSTOLACHE¹

Domeniu cu valențe multiple, problematica existențială face notă dominantă în materie de teologie, filosofie, sociologie, genetică, anatomie, în politică, istorie, filologie sau drept. Omul, cu toate preocupări sale cotidiene, este pe de o parte imagine și tipologie pentru filosofi sau psihologi, și, pe de altă parte, icoană a Părintelui Ceresc, zugrăvită în universul veșniciei.

Atunci când vine vorba despre om, există un „iconar” cu totul aparte, care zugrăvește cu măiestrie de aproape două secole realitatea firească a existenței. Despre el s-a spus că însumează „o personalitate de răscruce în istoria literaturii universale”, că definește prin opera sa „straturile imprevizibile și indefinite ale sufletului uman”. „Conștiință frământată, supusă contradicțiilor, cu pendulări uriașe, de la socialismul topic la mistica ortodoxismului ce întrezărește eliberarea omului de răul social și moral în ispășirea prin jertfă și umilință”, Feodor Mihailovici Dostoievski a fost unul dintre cei mai mari prozatori și esești ruși, dar și un exponent original al curentului existențialist.²

S-a născut la 30 octombrie 1821, în maiestuasa Moscova, ca descendent al unei familii de rang nobiliar. Fire înclinată spre cuvânt și slovă, Feodor reușește să parcurgă foarte repede înțeleșurile deslușite de un Homer, Goethe, Schiller, Hoffmann, Moliere, Voltaire, Balzac, Shakespeare sau Dickens. Adăpându-se din acest minunat nectar al înțelepciunii, nu-i trebuie mult să-și dea seama că este făcut numai și numai pentru slovă. Va scrie astfel până la sfârșitul vieții, transformând această preocupare într-un modus vivendi. Măiestria prin care și-a lucrat acest mare dar al scrisului a făcut din el „cel mai profund gânditor al secolului al XIX-lea. Viziunea sa asupra lumii, de o deosebită actualitate, a fost sursă de inspirație nu numai pentru filosofia existențială, ci chiar și pentru psihanaliză sau teologie”.³

Prin valoarea sa profund existențială, lucrarea literară a marelui Dostoievski a devenit o adevărată enciclopedie de tipologii, relații, eșecuri și perspective, permanent actuale în dinamica societății omenești. Preocupările față de om vizează în mod primordial „libertatea și iraționalitatea” naturii umane. Acest fascinant paradox existențial marchează la tot pasul romanele

¹ Universitatea din Craiova, Facultatea de Teologie Ortodoxă.

² GABRIELA DANȚIȘ, *Scriitori străini*, București, 1981, p. 159.

³ IVAN IVLAMPİE, *Spiritualismul ros în secolul XX*, Ed. Eikon, 2015, p. 61.

sale, culegându-se cel mai bine din tipologia personajelor sale. Vom încerca în cele de mai jos să surprindem aceste aspecte antropologice și eclesiale.

Romanul „Idiotul” a văzut lumina tiparului la anul 1868. Lucrare de inestimabilă valoare literară, „Idiotul” aduce în prim plan o serie de personaje „din ce în ce mai contorsionate sufletește”. Eroul principal, prințul Nikolai Mîșkin, „își asumă, ca pe o misiune personală, salvarea acestei ființe distruse de lumea în care trăiește, lume guvernată de atotputernicia banului și superioritatea mediocrității”.⁴ El este „chipul lui Hristos ... Însăși apariția prințului Mîșkin, după mulți ani petrecuți undeva în creierii munților, departe de oameni, trebuie să amintească de pogorârea lui Hristos între oameni, în mijlocul vieții lor, măcinată de patimi josnice, diabolic de complicată”. În concluzie, eroul lui Dostoievski din „Idiotul” este „omul filocalic, în sensul că este omul iubitor de frumos prin definiție, este omul care trăiește pentru a identifica frumosul oriunde în lume și a-l semnala și altora. Sensiul vieții sale este restaurarea chipului lui Hristos în toți cei din jur, prin identificarea frumuseții chiar și acolo unde, căzută fiind în mocirla unei societăți corupte și înecate în cupiditate și turpitudine, ea este cu greu sesizabilă”.⁵

Un al doilea roman semnat de Dostoievski pe care îl putem evidenția în contextul existențialismului creștin este „**Demonii**”. Apărută la 21 noiembrie 1961, lucrarea definește în fapt realitatea întunecată și proximă a „ateismului” contemporan autorului rus. La fel ca în „Idiotul”, autorul evidențiază, în pleada personajelor controversate, imagini și chipuri luminoase, cum ar fi de pildă aici Episcopul Tihon. Ideea centrală a romanului cuprinde în sine morala, după care „omului în genere îi lipsește vocația răului până la capăt și că și cei mai temerari dintre cei care și-l asumă trebuie la un moment dat să abandoneze infernala cursă în care s-au lansat”.⁶

Cel de al treilea roman dostoievkian la care vom face trimitere în lucrarea de față este cunoscutul „**Frații Karamazov**”. În legătură cu existențialismul promovat de autor, această operă reprezintă „ultimul capitol al acestei vaste de varte proporții, capitol menit să însumeze toate temele și ideile majore expuse în secțiunile precedente ale operei și să finalizeze familiile tipologice de personaje, deja existente în megatext, prin câte un chip emblematic, de neuitat, construit înafara timpului și a determinărilor istorice de orice fel”.⁷ Aici, prin chipul duhovnicesc al părintelui Zosima, Dostoievski reușește să ofere o descriere magistrală asupra principalelor coordonate filocalice din spiritualitatea rusă. El are în vedere în fapt pe marele Paisie Velicicovski, întemeietorul neoisihasmului, restauratorul și reformatorul tradițiilor isihaste, între care „tradiția stareților ocupă un loc de primă

---

⁴ NICOLETA-GINEVRA BACIU, *Isihasmul în reflecții literare ...*, p. 273.

⁵ NICOLETA-GINEVRA BACIU, *Isihasmul în reflecții literare ...*, p. 284-285.

⁶ VALERIU CRISTEA, *Tânărul Dostoievski*, Ed. Cartea Românească, 1971, p. 12.

⁷ NICOLETA-GINEVRA BACIU, *Isihasmul în reflecții literare ...*, p. 330.

importantă”. Iată ce spune în acest sens: „Se pare că stăreția ar fi renăscut la sfârșitul secolului trecut datorită unui vestit anahoret, Paisie Velicikovski, și a ucenicilor acestuia, deși până astăzi – adică într-un răstimp de aproape o sută de ani – nu și-au însușit-o decât prea puține mănăstiri, ba chiar a fost supusă persecuțiilor ca o inovație străină Rusiei. La noi înflorise mai ales în faimosul schit Kozelskaia Optina. Cum și cine o făcuse să pătrundă la noi, în mănăstire, n-aș putea să spun, dar până la vremea în care se desfășoară povestirea de față, se perindaseră trei generații de stareți, iar cuviosul Zosima, ultimul dintre ei, măcinat de boală și șubred, era cu un picior în groapă și nu se știa încă cine avea să-i ia locul”.⁸

Mai departe, legat de părintele său duhovnicesc, starețul Zosima, îl descoperim pe Alioșa Karamazov, „ceea ce s-ar numi, un proiect de isihasm. Înainte de amuri, Zosima îl trimite în lume pentru a-i împăca și a-i uni pe oameni. El are, în fibra sa cea mai adâncă, înscris unul din principiile de bază ale creștinismului: nu judeca niciodată pe nimeni, motiv pentru care toți se simt bine în preajma lui și i se confesează. În momentul morții lui Zosima, credința i se clatină în suflet, dar apoi, convingerea sa că dragostea (despre care vorbea starețul său) este mai puternică decât moartea triumfă și Alioșa, rămas credincios idealurilor sale și ale starețului său, propovădui iubirea activă în lume, rămâne o promisiune de evoluție luminoasă, într-un roman spectaculos, care nu a mai fost scris niciodată. El este încredințat de către părintele său duhovnicesc unui călugăr, *tobă de carte*, care se distinge în roman ca apărător al noii rânduieli monahale și care se numește Paisie (ca și Paisie Velicikovski), în timp ce dezvoltarea sa ulterioară, ca fascinant personaj dostoievskianm este încredințată unei taine pe care n-o vom dezlega niciodată”.⁹

---

⁸ F.M. DOSTOIEVSKI, *Frații Karamazov*, trad. Din rusă de Ovidiu Constantinescu și Isabella Dumbrovă, Ed. Pentru Literatură Universală, București, 1965, p. 37-38.

⁹ NICOLETA-GINEVRA BACIU, *Isihasmul în reflecții literare ...*, p. 355.

CONSIDERAȚII GENERALE DESPRE FILOSOFIA LUI K. JASPERS

Prof. IOANA-MARIA DUBAC¹

Filosofia lui Jaspers constituie un moment important în istoria filosofiei. Ea este o alta modalitate de a filosofa, un nou tip de filosofie. Și putem răspunde întrebării pe care și-o pune Ricoeur: „Cum se poate filosofa după Kierkegaard?”, simplu, spunând: astfel (adică așa cum o face Jaspers).

Fără îndoială, în filosofie, mai puțin decât oriunde în altă parte, nu există începuturi absolute. Jaspers are și el precursori în această reorientare a filosofiei, cei mai de seamă dintre ei fiind Kierkegaard și Kant, dar putem merge mai departe, spunând că el se sprijină în istoria gândirii pe o serie de visuri existențialiste care au fost pentru gândire întoarcerea la sine însăși, reîntoarcerea la misiunea sa originară.

Pe bună dreptate, spunea Gabriel Marcel, că filosofia lui Jaspers este o „holografie” a vieții interioare a individului. Căci, concepția filosofică a lui Jaspers, derivând din problemele personale, are de-a face în mod obișnuit cu problema omului.

El se ridică împotriva a ceea ce numește „filosofia de catedră”, care pentru el nu este „filosofie autentică”, ci doar dezbaterea unor probleme neesențiale în raport cu problemele fundamentale ale existenței umane. În opoziție cu această filosofie, interesul pentru om al lui Jaspers provine din observarea însuflețită a ceea ce se întâmplă omului în prezent. Cu cât reflectează mai mult asupra esenței omului, cu atât aceasta îi devine mai enigmatică și singurul lucru pe care-l poate spune despre el este că: omul este deschis pentru că este înzestrat cu aptitudinea neobișnuită a libertății.

Aceasta idee a libertății este ideea fundamentală a lui Jaspers; de ea depinde tot ceea ce spune el. Ea presupune mai întâi că omul, în situațiile în care se află, se poate decide de fiecare dată pentru una sau alta dintre alternative. Însă libertatea are o dimensiune mult mai profundă. În ea, omul poate să se surprindă pe sine sau să se rateze; el poate deveni sau poate să moară. Aici este vorba despre libertatea cea mai profundă, „libertatea existențială”, despre „alegerea existențială”, despre „alegerea sinelui propriu”, despre „decizia de a exista tu însuși”. Iar acest lucru nu se poate realiza decât prin comunicare, comunicarea cu tine însuși și comunicarea cu ceilalți. Însăși comunicarea trebuie să aibă ca fundament iubirea. Altfel, ea nu există.

Dar, omul nu poate ajunge la sine însuși decât dacă trece prin fața unor obstacole și abisuri. Acestea sunt „situații limită”. Prin ele se ajunge la „eșec”. „Situațiile-limită” pot fi înfruntate numai prin asumarea și îndurarea lor.

---

¹ Liceul Teologic „Sf. Nicodim” din Tg. Jiu.

Asumarea existenței, așa cum o postulează Jaspers, nu se realizează însă într-un proces continuu și necesar. Ea devine posibilă, dimpotrivă, numai prin salt: saltul de la disperare la faptul de a fi tu însuți, „saltul către mine ca libertate”. Dar, acest salt poate fi realizat prin puterea proprie a omului și aici intervine transcendența, cu ajutorul căreia omul poate ajunge la o experiență specială, experiența faptului de a fi dăruit. „Existența nu este fără transcendență”. El numește această experiență „credința filosofică”.

Astfel, atât realitatea naturală, cât și cea umană, devin acum inteligibile ca indicii, ca semne, ca „cifruri ale transcendenței”. Acesta este apelul pe care îl face Jaspers oamenilor.

BIBLIOGRAFIE:

1. JASPERS, KARL, *Texte filosofice*, București, Editura Politica, 1986.
2. JASPERS, KARL, *Initiation à la méthode philosophique*, Paris, Petite Bibliothèque Payot, Paris, 1970.
3. JASPERS, KARL, *Introduction à la philosophie*, Paris, Libraire Plon, 1965.
4. JASPERS, KARL, *Oameni de însemnătate crucială*, București, Editura Paideia, 1996.
5. AUREGAN, PIERRE - PALAYRET, GUY, *Zece etape ale gândirii occidentale*, București, Editura Antet, 1995.
6. BAGDASAR, NICOLAE, *Filosofia contemporană a istoriei*, București, Editura Științifică, 1930.

ARHITECTURA BISERICESCĂ ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XVII-LEA

Pr. MOGA IONEL DORIN

În istoria Țării Românești, primele trei sferturi ale secolului al XVII-lea sunt considerate ca o perioadă de reală înflorire cultural-artistică, atingând apogeul în timpul lungii domnii, de peste două decenii, a domnitorului Matei Basarab. Datorită inițiativei domnitorului, acum s-au realizat cele mai multe monumente bisericesti și laice, cu trăsături stilistice și particularități distincte, bine definite. Beneficiare ale unui câmp larg de manifestare, activitatea culturală și creația artistică au cunoscut în această epocă o integrare totală și profundă în viața spirituală a poporului român. În acest cadru, creația arhitecturală a epocii lui Matei Basarab dezvăluie febrile căutări inovatoare, când se face simțită apariția unor forme, trăsături stilistice și experiențe constructive noi, înrudite cu cele ale Moldovei și Transilvaniei, care se regăsesc acum în arhitectura Țării Românești. Și mai târziu, în timpul lui Șerban Cantacuzino, și mai ales al lui Constantin Brâncoveanu, se înregistrează realizări arhitectonice și picturale deosebite.

Numărul bisericilor din această perioadă, mai ales sub Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu, este impresionant. În general, sunt construite după vechile forme, consacrate în secolul anterior, cuprinzând aceleași încăperi, adică pronaos, naos, absida altarului; se mai adaugă, uneori, un pridvor cu arcade și stâlpi.

În ce privește arhitectura, bisericile din Țara Românească urmează, în general, formele consacrate în secolul anterior. O primă categorie de biserici sunt în plan dreptunghiular alungit, având spre răsărit absida altarului, iar deasupra pronaosului un turn clopotniță. Acestui tip îi aparțin: biserica domnească din Gherghița, biserica mănăstirii Strehaia (cu o clopotniță care are aspectul unui puternic turn de apărare), bisericile din Golești, Doicești, „Sfinții Împărați” din Tîrgoviște, iar mai târziu „Sfântul Nicolae” din Făgăraș, ctitoria lui Brâncoveanu, etc.

O altă grupă sunt cele în plan triconc, fie cu o turlă pe naos (Arnota, Plumbuita, Dintr-un lemn, Polovragi, Crasna, Comana), fie cu două - pe naos și pe pronaos - (Stelea din Târgovesti, Hurezi). Sunt însă și biserici de plan triconc cu trei turlă (Gura Motrului) și chiar cu patru (catedrala patriarhală din București).

Una din bisericile de plan triconc cu pronaos, naos și altar, este și paraclisul mănăstirii Tismana, „construit din piatră de tuf calcaros, cărămidă subțire așezată în alternanță de straturi cu piatra fasonată, atât în poziție orizontală cât și verticală”. Învelitoarea a fost realizată din plumb, recuperat

de la biserica mare, căreia i s-a refăcut una nouă, în aceeași perioadă. Prezintă o singură turlă hexagonală pe naos și are o lungime de 10 m, o lățime de 4,70 m și o înălțime de peste 12 m. Decorația fațadelor este realizată în tehnica compositum mixtum, printr-o alternanță de blocuri fasonate de calcar și cărămizi înguste, este divizată în două registre, inegale, despărțite de un brâu orizontal, plasat la partea superioară. Acesta din urmă este delimitat de două șiruri de cărămizi în zimți. Registrul inferior prezintă o succesiune de panouri dreptunghiulare, foarte înguste și înalte, adâncite în zidărie. În locul pronaosului actual se pare că ar fi existat un pridvor de lemn (asa cum arată o stampă de la începutul secolului al XVIII-lea). Ancadramentele ferestrelor sunt sculptate în piatră cu motive vegetale și antropomorfe (serafimi). Paraclisul de la Tismana a fost restaurat parțial de arhimandritul Mihail Tetoianu, care reface pronaosul din zid, înzestrându-l cu o „ușă de stejar, sculptată cu motive florale și vrejuri”.

O altă biserică de plan triconc este cea a mănăstirii Arnota, cea mai mică din vremea lui Matei Basarab (11,7m x 7,20m); ea reprezintă totodată o interpretare simplificată a trinconcului *Coziei*. Naosul supraînălțat de turlă pe pandantivi, octogonală la exterior și la interior, este despărțit de pronaos printr-un zid, străbătut de o ușă în axul bisericii. Pronaosul, în formă de dreptunghi cu laturile lungi perpendiculare pe ax, este acoperit cu două calote pe pandantivi, despărțite printr-un arc. În tabloul votiv, biserica prezintă fațade tencuite în întregime, despărțite în două registre inegale printr-un brâu. Registrul inferior are șapte nișe dreptunghiulare cu colțurile rotunjite. Se pare că registrul superior a fost și el împodobit cu nișe scurte cu marginea superioară în arc de cerc, despărțite unele de altele prin pilaștri. Ele au fost umplute și netezite ulterior, când fațadele bisericii au fost tencuite și date cu var. Altarul, naosul și pronaosul au avut și ele se pare un parament de cărămidă aparentă alternând cu benzi tencuite, spre deosebire de pridvorul, construit mai târziu, din zidărie obișnuită. Turla, după cum este reprezentată în tabloul votiv, așa cum este și astăzi, are un parament format din cărămizi aparent orizontale, alternând cu benzi tencuite, despărțite în dreptunghiuri prin grupuri de trei cărămizi puse pe lat.

Un alt valoros monument din epoca lui Matei Basarab este și schitul Crasna, situat la 12 km vest de Novaci (Gorj). Din punct de vedere arhitectural, biserica este de plan triconc, cu o singură turlă, peste naos. Este compusă dintr-un exonartex pe fațada vestică deschis și susținut pe stâlpi de cărămidă, pronaosul este amplu, boltit cu semicilindru longitudinal, iar intrarea este încadrată între doi stâlpi din piatră sculptată cu ornamente simple (linii verticale), având deasupra pisania din 1636, sculptată în piatră. Naosul este restrâns și supraînălțat de o turlă octogonală, cu baza pătrată. Elementul de noutate care intervine la boltirea naosului monumentului analizat este reprezentat de două traverse înguste acoperite cu semicilindru, plasate de o

parte și de alta a absidelor laterale. Altarul are numai proscomidie în partea de nord, fiind despărțit de naos printr-o tâmplă sculptată în lemn și aurită, de o frumusețe deosebită.

În ceea ce privește plastica decorativă a zidului exterior, fațada este divizată în două registre inegale, separate de un brâu din cărămidă rotunjit încadrat de două șiruri de cărămizi în zimți, așezate în partea superioară a monumentului. Fețele celor două registre sunt ritmate cu ajutorul unei continue succesiuni de panouri dreptunghiulare ce au partea superioară arcuită, delimitate de pilaștrii de secțiune dreptunghiulară, puțin ieșiți din linia zidului. Panourile din registrul superior sunt mai dese, datorită adaptării la spațiul îngust dintre brâu și cornișă. Cornișa bisericii, ca și cea a turlei, este formată din două rânduri de cărămidă în zimți.

Alt valoros monument din timpul lui Matei Basarab îl formează și ansamblul mănăstiresc de la Polovragi, situat în fața cheilor Oltețului. Biserica mănăstirii Polovragi, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” este de plan triconc, cu înfățișare plăcută și proporționată armonios. Ea a fost construită de marele logofăt Danciu Pârâianu în 1647-1648, fiind atestată pentru prima dată de către domnitorul Matei Basarab, într-un document din 1648, în care se afirmă că „a fost făcută și zidită din temelie ei de către Danciu Pârâianu... care a închinat-o la Sfântul Mormânt“.

Biserica este alcătuită dintr-un pridvor deschis, așezat pe opt coloane dreptunghiulare, de cărămidă, adăugat în timpul lui Constantin Brâncoveanu, un pronaos de formă dreptunghiulară boltit cu un semicilindru plasat longitudinal și cu naos caracterizat de lipsa pilaștrilor din zidărie. Greutatea turlei înalte, așezată pe bază prismatică, perforată de 12 ferestre înguste, este preluată de două arce transversale, iar în sensul axului longitudinal se sprijină direct pe capetele semicirculare ale absidelor laterale, iar îngustarea diametrului se produce chiar la partea sa inferioară, printr-un inel sferic. Altarul este semicircular în interior și poligonal în exterior.

În exterior, paramentul este din piatră cioplită, iar fațada bisericii prezintă un aspect nemaîntâlnit la alte monumente ale epocii lui Matei Basarab. Cele două registre sunt despărțite printr-un brâu îngust, registrul interior este executat de asize de cărămidă aparentă în alternanță cu frize formate din piatră de râu acoperită cu tencuială, încadrată de către o cărămidă îngustă, de asemenea aparentă, așezată vertical. Registrul superior este realizat în aceeași tehnică, însă este integral tencuit.

Domnia Sfântului Voievod Martir Constantin Brâncoveanu (1688-1714), sărbătorit în Biserica Ortodoxă Română la data de 16 august, marchează un punct important în evoluția culturii și artelor pe teritoriul Țării Românești. Domnitorul a inițiat o amplă activitate de construcții religioase, îmbinând armonios în arhitectură, pictura murală și sculptura cu tradiția autohtonă, stilul neobizantin și ideile renașterii italiene într-un nou stil

caracteristic, numit „stilul brâncovenesc”. Primul „stil românesc”, așa cum este considerat stilul arhitectural brâncovenesc, are drept una dintre trăsăturile sale fundamentale, importanța deosebită pe care o acordă ornamentului. Acesta pare a fi orientat mai ales în zonele de vizibilitate maximă, acolo unde poate fi perceput și decodat, tinzând așadar spre exterior. Opera de arhitectură brâncovenească este decorată și în zonele cu vizibilitate redusă, ba chiar și în zonele practic inaccesibile privirii curente.

Stilul brâncovenesc păstrează totuși un echilibru între simplitate și ornamentare excesivă. O altă caracteristică a arhitecturii brâncovenești este predispoziția pentru logii, foișoare, galerii și pridvoare, idee preluată de la arhitectura Renașterii sau de la reședințele piciare de la Constantinopol. Acestea contribuie la monumentalitatea formelor, sub o înfățișare sofisticată și bine ordonată, care să se impună de la distanță.

Unele dintre ctitoriile sale s-au pastrat, dar sunt și multe care au dispărut. Una dintre ctitoriile sale păstrată până azi este mănăstirea Hurezi, ea însumând cel mai vast ansamblu de arhitectură monastică din Țara Românească. Construită între 1690-1693, pe un plan trilobat, biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena” dezvoltă modelul bisericii episcopale a Mănăstirii Curtea de Argeș, în sensul unor forme mai elansate și prin adăugarea unui pridvor tipic stilului brâncovenesc, cu arcade susținute de zece coloane de piatră, împodobite cu ornamente tipice Renașterii târzii. Fațadele sunt decorate cu panouri dreptunghiulare și firide ornamentale cu cercuri. Ancadramentul ușii de intrare este din marmură sculptată, pisania conține stema Țării Românești și pe cea a familiei Cantacuzino. Lucrările s-au desfășurat sub îndrumarea meșterului zidar Manea, a cioplitorului în piatră Vukasin Karadja și a tâmplarului Istrate, ale căror portrete sunt zugrăvite în pictura exterioară a pronaosului.

O serie de alte biserici aparținătoare planului trilobat au pronaosul supralărgit și fragmentat, cu stâlpi de sprijin pentru susținerea bolților (Căldărușani, catedrala patriarhală, Hurezi, „Sf. Gheorghe Nou” din București), toate urmând - mai mult sau mai puțin fidel - planul, structura și plastica monumentală și decorativă a bisericii lui Neagoe Basarab de la Argeș.

Catedrala patriarhală din București are planul triconc, patru turle, imitând îndeaproape planul bisericii lui Neagoe de la Argeș, cu deosebirea că e de dimensiuni mai mari și are pridvorul deschis, cu stâlpi masivi din zid. În exterior, este înconjurată de un brâu de piatră și două șiruri orizontale de cărămizi așezate în dinți de fierăstrău. Fețele turlelor sunt alcătuite din firide retrase din ce în ce mai mult. Cele 12 coloane din pronaos, cu capiteluri și vase decorate cu flori de crin, imită coloanele din pronaosul bisericii lui Neagoe de la Argeș. Pridvorul deschis de pe latura de vest e susținut de opt coloane de piatră, decorate cu alveole, caracteristice artei arabe.

Exista însă și biserici de plan trilobat care au turnul clopotniță ridicat deasupra pronaosului, așa sunt cele din Călinești-Prahova, Băjești, schitul Cornet, Colțea, ș.a.

În ce privește decorația exterioară, toate aceste biserici au fațadele împărțite în două registre, separate printr-un brâu, procedeu obișnuit încă de la mijlocul secolului al XVI-lea și care se va extinde și la monumentele de mai târziu, până după mijlocul secolului al XIX-lea. Felul cum sunt tratate fețele celor două registre este diferit. Câteodată sunt netede, alteori sunt decorate cu panouri dreptunghiulare ori cu partea superioară arcuită, mărginite fie de pilaștri de secțiune dreptunghiulară, puțin ieșiți în afara zidului, fie de ciubuce semicirculare.

BIBLIOGRAFIE:

1. NICOLAE STOICESCU, *Matei Basarab*, Ed. Militară, București, 1982.
2. CRISTIAN MOISESCU, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, vol. I, Ed. Meridiane, București, 2002.
3. MIRCEA PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, ediția a III-a, Iași, 2006.
4. VASILE MARINOIU, *Monumente din epoca lui Matei Basarab în județul Gorj*, în volumul „Epoca lui Matei Basarab – studii și comunicări”, *Analele Universității din Craiova*, seria Istorie, anul X, 2005, nr.10.
5. D. CRISTESCU, *Sfânta mănăstire Arnota*, Editura "Episcopul Vartolomei", 1937.
6. VENIAMIN NICOLAE, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, Ed. Sport-Turism, București, 1982.

CUNOAȘTEREA LUI DUMNEZEU LA SF. MAXIM MĂRTURISITORUL

Pr. ALEXANDRU ENACHE¹

Introducere

Dacă cineva ar încerca să exprime cât mai concis nota caracteristică a ființei umane, ar putea-o numi, cu drept cuvânt “*ființă cunoscătoare*”. Această expresie arată, în adevăr, tot ceea ce ființa umană are mai propriu: “*cunoașterea*”, “*năzuința de a cunoaște*”, și implicit cele trei funcțiuni sufletești: cea rațională, volitivă și afectivă a căror lucrare se înmănunchează într-un tot unitar, în procesul de realizare a acestei aspirații.

Cunoașterea a fost și va rămâne pentru omul din toate timpurile un privilegiu și o permanentă chemare spre zări noi, un factor inepuizabil de progrese. Despre cunoaștere-ca realitate universal recunoscută și ca preocupare de totdeauna a spiritului omenesc-ne dă informații prețioase și de netăgăduit istoria gândirii teologice și filosofice.

În creștinism, cunoașterea a fost considerată una din cele mai alese podoabe cu care Dumnezeu a înfrumusețat pe om și ca un instrument prețios în procesul de revenire și apropiere a omului de Dumnezeu.(1)

Plecând de la cuvintele Mântuitorului, care subliniază caracterul existențial al cunoașterii:

”*Aceasta este viața veșnică, ca să Te cunoască pe Tine singurul adevăratul Dumnezeu*”: (Ioan XVII, 3), teologia creștină a făcut din problema cunoașterii lui Dumnezeu miezul preocupărilor ei și unul din idealurile sale cele mai înalte.

Cunoașterea lui Dumnezeu este o problemă fundamentală, majoră, care i-a preocupat pe marii gânditori și trăitori ai lumii creștine.

Despre ea ne vorbește atât Sfânta Scriptură, cât și Sfânta Tradiție, de unde observăm că în procesul cunoașterii lui Dumnezeu, adevăratul rol îl are revelația naturală și supranaturală, în cadrul căreia omul se întâlnește pe orizontală (prin revelație naturală), dar și pe verticală (prin revelația supranaturală) cu Dumnezeu.

Între om și Dumnezeu trebuie să existe permanent un raport de chemare și răspuns, de vocație și dăruire. Dumnezeu se revelează chemându-ne, iar noi ne revelăm răspunzând la chemarea Lui. Prin revelație se deșteaptă în noi chipul divin dat la creație. Dumnezeu iese oarecum din “*lumina cea neapropiată*” (1 Tim. 6,16) și se descoperă omului, iar omului I se mărește puterea de a-L cunoaște cât mai mult. (2)

---

¹ Parohia Mîrșani-Popești, Jud. Dolj.

Cunoașterea lui Dumnezeu după Sfânta Scriptură

Sfânta Scriptură este plină de revelație, dar se evidențiază în mod deosebit unele momente prin care-L cunoaștem pe Dumnezeu mai direct, așa cum este în Vechiul Testament, descoperirea de pe muntele Horeb (Ieșire 3) și cea de pe muntele Sinai (Ieșirea 19,24), iar în Noul Testament, Buna Vestire, Botezul Domnului (Epifania), Cincizecimea.

Dacă în Vechiul Testament este începutul revelației, în Noul Testament aceasta este desăvârșită prin Însăși Întruparea lui Dumnezeu, în Persoana Mântuitorului Nostru Iisus Hristos, iar *“Duhul Sfânt ni se descoperă a fi loc al întâlnirii noastre cu Dumnezeu, cu Hristos, al împărtășirii noastre cu Dumnezeu”*.(3). Revelația pleacă de la Dumnezeu-Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfânt și pentru a-L cunoaște pe Dumnezeu trebuie să fim în comuniune, în același univers spiritual, în același duh de viață cu El.

„Întrupându-se de la Duhul Sfânt și din Fecioara, și instituind nașterea noastră cea din apă și din Duh, Hristos ne primește într-un fel de „Obârșie” comună, harică cu El. A fi în comuniune cu cineva în mod obișnuit, înseamnă a fi în același duh cu el, a participa la același univers spiritual de gândire și viață, la aceeași viziune de înțelegere și cunoaștere a existenței, deși fiecare într-un mod personal”. (4) *„Cunoașterea lui Dumnezeu nu este posibilă decât în lumina curată a Duhului Sfânt, în iubirea lui Hristos, a lui Dumnezeu, lucru ce ne obligă să ne curățim de păcate, de patimi și să trăim în virtute, în lumină, în adevăr și iubire”*.(5). Tot în Sfânta Scriptură aflăm că, prin Duhul Sfânt, în ziua Cincizecimii, adunarea Apostolilor și ucenicilor, la care s-au adăugat, chiar din prima zi, cei ce au primit Cuvântul Evangheliei lui Hristos și s-au botezat, ca la trei mii de suflete, a devenit loc și sălaș al prezenței Cuvântului, adică al prezenței lui Hristos Însuși, a devenit Biserică. Biserica este deci, prin Duhul Sfânt venit în lume în chip personal la Cincizecime, loc al prezenței lui Hristos, Cel Înviat pentru mântuirea noastră, a tuturor. Și de aceea nu putem trăi în Hristos și cu Hristos în Duhul Sfânt în afară de Biserică și fără Sfintele Taine, prin care știm că se manifestă și se pecetluiește puterea Bisericii.

Cunoașterea lui Dumnezeu după Sfântul Maxim Mărturisitorul

În cadrul teologiei ortodoxe, un loc important îl ocupă învățătura despre Dumnezeu, ca existență personală absolută, care este implicată în însăși noțiunea de credință religioasă, fiind obiectul, motivul și autoritatea acestuia, constituind totodată focarul și punctul de plecare al tuturor adevărilor și fundamentărilor credinței creștine.

Pentru creștinismul ortodox *“existența și prezența lui Dumnezeu sunt presante, căci fără El, viața pământească este fără sens și valoare eshatologică, iar desăvârșirea morală și mântuirea nu mai au conținut”* (6). Existența oricărei persoane umane, în parte, este implicată în existența și

lucrarea lui Dumnezeu, astfel existența lui Dumnezeu Cel în Treime și existența omului se cheamă și se afirmă reciproc în viața creștinismului și în lucrarea Bisericii, deoarece omul este creat după chipul și spre asemănarea lui Dumnezeu, iar chipul tinde totdeauna spre modelul lui.

După Sfântul Maxim Mărturisitorul, Dumnezeu este o Persoană supra existentă, reală, vie, care cu rațiune și înțelepciune l-a creat pe om, în marea Sa iubire, după chipul și asemănarea Sa, susținându-l în existența bună și fericită, fără însă a-i încălca libertatea voinței. Sfântul Maxim Mărturisitorul, urmând lui Dionisie Pseudo-Aeropagitul, declara că *"Dumnezeu nu este supus existenței"* (7), pentru că tot ceea ce este supus existenței trebuie să aibă un început și un sfârșit.

Despre existența lui Dumnezeu, Unul în Ființă și întreit în Persoane, îi vorbește creștinului atât mintea lui și ființa înconjurătoare, cât mai ales Însuși Cuvântul lui Dumnezeu. În această privință, Sfântul Maxim Mărturisitorul susține: *"cunoscând prin rațiune și înțelepciune că lucrurile au fost aduse din nimic la existență de către Dumnezeu, și îndreptându-și cu judecată puterea contemplativă a sufletului spre nesfârșita deosebire și varietate a lucrurilor și distrugând cu o rațiune cercetătoare rațiunea după care au fost create toate, nu ar cunoaște Rațiunea cea una."*(8). După Sfântul Maxim Mărturisitorul, cel ce vrea să călătorească drept și fără greșală spre Dumnezeu are nevoie în chip necesar de cunoștința Scripturii în Duh și de contemplația naturală a lucrurilor după Duh. Prin cunoștința și contemplația naturală a lucrurilor după Duh, omul să devină iubitor desăvârșit al desăvârșitei Înțelepciuni.

"Dialogul rațional al omului cu Dumnezeu constituie fundamentul cunoașterii prin har a lui Dumnezeu care dăruiește prin puterea Duhului Său, celor ce cred în El, mântuirea și îndumnezeirea, adică dobândirea în chip negrăit și necunoscut a desăvârșirii dumnezeiești cea mai presus de minte și de rațiune" (9). Sfântul Maxim Mărturisitorul arată că nu-L putem cunoaște pe Dumnezeu după ființă, ci numai după lucrarea Sa făptuitoare. Vorbind de faptul că realitatea are cinci aspect, ne arată folosul ce-l putem avea din contemplarea fiecăruia dintre ele. Contemplând ființa lucrurilor, învățăm că există o cauză a lor, care e și ea o ființă, dar nu putem cunoaște ce este această ființă în sine, ci doar calitatea de cauză. Căutând cauza lucrurilor, cunoaștem prin ele o cauză, neîncercând să cunoaștem ceea ce este aceasta după ființă.

"Cunoștința lui Dumnezeu dobândită prin contemplarea creației și a armoniei ei, adică din Revelația naturală este neclară și nesigură. De aceea, Dumnezeu a învrednicit pe om de o altă descoperire a Sa care e mai completă, mai directă, mai sigură. Aceasta este Revelația supranaturală care s-a făcut în mod desăvârșit prin Însuși Fiul Său Întrupat" (10).

După învățătura ortodoxă există o cunoaștere rațională sau catafatică a lui Dumnezeu și una apofatică sau negrăită, adică o cunoaștere care constă în afirmațiile despre Dumnezeu și alta, prin depășirea tuturor conceptelor,

subliniind ceea ce nu este Dumnezeu, ca Unul care este mai presus de tot ceea ce poate fi exprimat prin cuvinte și concepte omenești"(11). Sfântul Maxim Mărturisitorul pune un accent deosebit pe cunoașterea apofatică a lui Dumnezeu. Această cunoaștere are loc prin contemplarea naturală a rațiunilor divine. Omul este creat de Dumnezeu și cu rațiune, care tinde mereu să fie orientată spre Rațiunea supremă, asemănându-se cu aceasta, într-o înrudire specială, prin sufletul dăruit la creație.

Despre cunoașterea apofatică, suprarățională a lui Dumnezeu, Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: "*Vrând să cunoașteți pe Dumnezeu, să nu căutați rațiunile din El, dar nici pe cele ale altei existențe de după Dumnezeu, ci cercetează-le pe cele din jurul Lui, atât cât poți; de pildă, pe cele privitoare la veșnicie, nemărginire, la bunătate și înțelepciune, ca și pe cele privitoare la puterea creatoare, proniatoare și judecătoare a fapturilor*"(12). Pe cale rațională sau catafatică Îl cunoaștem pe Dumnezeu numai de Cauză creatoare și susținătoare a lumii. Prin cunoașterea apofatică avem un fel de experiență directă a lui Dumnezeu care depășește simpla cunoaștere a Lui în calitate de Cauză sau Autor, investit cu unele atribute asemănătoare oamenilor. Prin cunoașterea apofatică "*înaintăm spre ființa plină de taina lui Dumnezeu, pe care nu o putem cunoaște în adâncul ei înfinit, spre oceanul existenței supraabundente care este Dumnezeu, necuprins în concepte, dar trăit de omul credincios ca existență personală absolută*"(13). După Sfântul Maxim Mărturisitorul, cunoașterea apofatică nu este irațională, ci suprarățională. Cele două feluri de cunoaștere: catafatică sau rațională și apofatică sau suprarățională nu se contrazic și nu se exclud, ci se completează reciproc. Atât cunoașterea apofatică sau negrăită, cât și cunoașterea catafatică sau rațională, alături de cunoașterea lui Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții, constituie aspecte inseparabile ale uneia și aceleași cunoașteri a lui Dumnezeu Cel în Treime.

Sfântul Maxim Mărturisitorul vorbește despre o descoperire a lui Dumnezeu prin rațiunile providenței divine, prin rațiunile Scripturii, prin Logosul Său Întrupat, prin rațiunile poruncilor, ale virtuților și cele ale cultului liturgic. Acesta arată că omul poate să ajungă la cunoașterea lui Dumnezeu datorită sufletului său, daruit de El, împreună cu trupul, într-un act creator special.

În partea rațională a sufletului omnesc, Sfântul Maxim Mărturisitorul distinge două aspecte: unul contemplativ numit "*minte*" și altul activ, numit "*rațiune*". Minte este destinată vieții veșnice, deoarece are posibilități mai directe de cunoaștere a lui Dumnezeu. Prin minte omul contemplă, iar prin rațiune înțelege cele văzute. Minte poate trece printr-un proces de purificare, numai cu acordul rațiunii. După ce mintea este curățită de patimi, ajunge la a doua etapă a urcușului în cunoașterea lui Dumnezeu, numită contemplație naturală, adică în stadiul duhovnicesc.

"Cunoașterea apofatică a lui Dumnezeu este o experiență directă a prezenței lucrării lui Dumnezeu în omul credincios. Ea este o cunoaștere în iubire"(14). Cunoașterea apofatică are două aspecte: unul al paradoxului iar altul profund existențial, al experienței care culminează în unirea tainică și de negrăit cu Dumnezeu în lumină și iubire deplină. Aspectul paradoxal reprezintă progresul în iubire care-l pregătește pe om pentru unirea tainică cu Dumnezeu.

Concluzii

Sfântul Maxim Mărturisitorul, fiind în duhul gândirii și spiritualității răsăritene, arată că omul poate ajunge la cunoașterea lui Dumnezeu pe două căi: rațională și suprarățională. Aceste două căi prin care omul poate ajunge la cunoașterea lui Dumnezeu nici nu se contrazic dar nici nu se exclud.

Așadar, cunoașterea rațională, reprezintă procesul de purificare al minții cu ajutorul Rațiunii Supreme în vederea urcușului spre cunoașterea lui Dumnezeu. Cunoașterea apofatică și suprarățională, este cunoașterea în iubire, cunoaștere care îl menține pe om într-un raport de iubire cu Dumnezeu infinit.

Sfântul Maxim Mărturisitorul îndeamnă la împlinirea de virtuți izvorâte din iubire. Împlinind acestea, omul credincios se depășește pe sine și astfel ajunge să-I placă lui Dumnezeu și oamenilor.

Prin cunoașterea rațională, omul ajunge să-L cunoască pe Dumnezeu în calitate de cauză creatoare și susținătoare a lumii.

Prin cunoașterea suprarățională, sufletul omului se deschide și astfel ajunge să înțeleagă și să cunoască ceea ce este dincolo de rațiune, adică adâncimea negrăită a tainei lui Dumnezeu.

Prin rațiune și suprarățiune omul ajunge să înainteze spre Dumnezeu tinzând perpetuu spre desăvârșire.

Dacă omul credincios dorește să-L cunoască pe Dumnezeu, Dumnezeu coboară, îi oferă omului capacitatea de a înțelege și cunoaște, Dumnezeu revelându-Se, astfel încât în procesul cunoașterii lui Dumnezeu există o contribuție atât din partea omului cât și din partea lui Dumnezeu.

Note de subsol:

¹ NICOLAE V. STĂNESCU," Progresul în cunoașterea lui Dumnezeu cu referire specială la Sfântul Grigorie de Nyssa", în rev. Studii Teologice, anul X (1958), nr. 1-2, p.14

² Pr. Drd. CONSTANTIN DAVIDEANU, „Cunoașterea lui Dumnezeu după Sfântul Grigorie de Nyssa”, în rev. Mitropolia Moldovei și Sucevei, anul LXIV (1988), nr. 4, p. 32.

³ Pr.Prof. CONSTANTIN GALERIU," Cunoașterea lui Hristos în Duhul Sfânt", în rev. ST, anul XXXV(1983), nr. 9-10,p.674.

⁴ IBIDEM, p. 674.

⁵ Pr. Prof. DUMITRU STĂNILOAE, „Semnificația luminii dumnezeiești în spiritualitatea și cultul Bisericii Ortodoxe”, în rev. Ortodoxia., anul XXVIII (1976), nr.3-4, p. 441.

⁶ Pr. Prof. Dr. DUMITRU RADU, „Învățătura ortodoxă despre Dumnezeu”, în *Îndrumări misionare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1986, p.52.

⁷IBIDEM, p. 53.

⁸ Drd. LIVIU STOINA, „Cunoașterea lui Dumnezeu după învățătura Sfântului Maxim Mărturisitorul”, în rev. Ortodoxia, anul XL (1988), nr.1, p. 116.

⁹ Pr. Prof. Dr. DUMITRU RADU, „Valoarea vieții umane”, în rev. ST, anul XXXV (1983), nr. 7-8, p. 478.

¹⁰ IOAN BRIA, „Cunoașterea lui Dumnezeu după Sfântul Maxim Mărturisitorul”, în rev. ST, anul XI (1957), nr. 5-6, p. 136.

¹¹ Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., ediția a II-a, București, 2002, p.116.

¹² SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, „Filocalia Românească”, vol. II, traducere de Pr. Prof. Dr. Dumitru Staniloae, Editura Apologeticum, București, 2005, p.60.

¹³ Pr. Prof. Dr. DUMITRU RADU, „Valoarea vieții umane”, p. 56.

¹⁴ Drd. LIVIU STOINA, *op. cit.*, p. 123.

BIOGRAFII LUMINOASE:

MANUSCRISELE DIN BIBLIOTECA PERSONALĂ A PREOTULUI PROFESOR ALEXIE BUZERA

Arhid. Prof. Dr. NICUȘOR LĂZĂRICĂ¹

Una din cele mai proeminente figuri ale secolului trecut a fost fără îndoială Alexie Al. Buzera², compozitor, dirijor, bizantinolog, folclorist³ dar mai ales profesor zecilor de generații ce s-au ocupat cu studiul melodicii bizantine și nu numai.

Alexie Buzera se naștea la 18 ianuarie 1934, din părinții Alexie și Maria⁴ în satul Didilești, comuna Câlnic.⁵ Își începe studiile în satul natal și termină ciclul I de studii (clasele 1-4) aici.

La vârsta de numai 11 ani este înscris la cursurile Școlii de cântăreți bisericești din Târgu-Jiu unde studiază muzica bizantină cu domnul profesor Tache Popescu iar pe cea occidentală cu Cicerone Paralescu.

La Școala din Târgu-Jiu studiază din 1945 până în 1948, timp în care își pune bazele formării sale ca muzician. Pentru a se putea dezvolta hotărâște să plece la Craiova pentru a studia la Seminarul Teologic din cartierul Mofleni, iar în perioada 1949-1950 și 1951-1952⁶ îl găsim la cursuri, având la catedra

---

¹ Liceul Teologic „Sfântul Nicodim”, Târgu-Jiu.

² Pentru o biografie completă recomandăm: NICUȘOR LĂZĂRICĂ, *In memoriam Alexie Al Buzera. 5 ani de la moartea sa*, în *Studia Doctoralia Andreiana*, anul V, nr. 1, ianuarie-iunie, Aditura Andreiana, Sibiu, 2016, pp. 88-97.

³ VIOREL COSMA, *Lexicon*, Ed. Muzicală, vol.I, București, 1989, p. 242; GHEORGHE C. IONESCU, *Muzica bizantină în România. Dicționar cronologic*, Ed. Sagittarius, București, 2003, pp. 490-492; OVIDIU BÂRLEA, *Istoria folcloristicii*, Ed. Enciclopedică, București, 1974; NICU MOLDOVEANU, *Istoria muzicii bisericești la români*, Ed. Basilica, București, 2010, pp. 146-147; GH. N. DUMITRESCU-BISTRIȚA, *Folclorul oltenesc și culegătorul lui în Cântecul popular oltenesc*, Ed. CCES – Dolj, Craiova, 1973; NICU MOLDOVEANU, *Muzica bisericească la români în sec. al XX-lea în BOR*, București, an CIII, nr. 7-8, 1985, p. 629; MOISA MIRCEA, *Adnotările unui profesor în Ramuri*, Craiova, an XI, nr. 2, 15 februarie, 1974; NICU MOLDOVEANU, *Preocupări de muzică și muzicologie în ultimii 50 de ani (1923-1975)* în *Studii Teologice*, București, an XXIX, nr 3-4, 1977, p. 264, 278; NICU MOLDOVEANU, *Index general al studiilor, articolelor, recenziilor, compozițiilor, prelucrărilor și armonizărilor de muzică bisericească din revistele Patriarhiei Române în AFTOUB*, București, 2006, pp. 286-292.

⁴ Pr. Lector dr. ION BÎRNEA, *Muzica bisericească din Oltenia în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, p. 125.

⁵ Există și ipoteza conform căreia s-ar fi născut la Câlnic, județul Vâlcea însă această variantă este incoerentă chiar prin prisma faptului că această localitate se află în județul Gorj. Vezi Dr. TOMA RĂDULESCU, *Biserica Mântuleasa*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2013, p. 116.

⁶ NICU MOLDOVEANU, (coord.); NICOLAE NECULA, (coord.); VASILE STANCIU, (coord.); SEBASTIAN BARBU-BUCUR, (coord.); DANIEL, Patriarh al Bisericii Ortodoxe

de muzică bisericească pe marele profesor Chiril Popescu.⁷

În perioada 1950-1951 cât a lipsit de la Craiova datorită stării materiale proaste, merge și studiază la Seminarul monahal de la Mănăstirea Neamț fapt ce mai târziu îl va ajuta în activitatea editorială.⁸ După ce a absolvit cu examen de diferență Liceul “Frații Buzești” din Craiova, frecventează, în perioada 1952-1956, cursurile Institutului Teologic Universitar din București unde are privilegiul de a studia muzica cu Nicolae Lungu și Anton Uncu⁹ iar Liturgica cu Ene Braniște.¹⁰ Din 1956 până în 1960 îl găsim deja profesor la Seminarul din Craiova¹¹ semn că se bucura deja de apreciere imediat după terminarea studiilor universitare.

Devine absolvent al Conservatorului de Muzică din București, cursuri fără frecvență, iar între 1960-1963 predă la școala generală de șapte ani din comuna Izvor, jud. Dolj.¹²

Primește titlul academic de doctor în muzicologie în anul 1999, când sub îndrumarea Prof. Univ. Dr. Victor Giuleanu întocmește lucrarea cu titlul: “Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din sec. al XIX-lea”.¹³

Din 1981 se va afla neîncetat la catedră în mediul teologic până la pensionarea sa în 2004, astfel încât între 1981-1994 predă muzică vocală și bisericească la Seminarul Teologic “Sf. Grigorie Teologul” din Craiova, iar între 1992 și 2004 la Facultatea de Teologie din Craiova predă Muzică psaltică și Ritual. În 1989 este hirotonit preot pe seama Bisericii cu hramul “Adormirea Maicii Domnului” – Mântuleasa,¹⁴ funcție în care va rămâne până la pensionare în 2002.

La 19 ianuarie 2011, la vârsta de 77 de ani Preotul Profesor Alexie Al. Buzera s-a mutat la Domnul, slujba de prohodire de la Biserica Harșu din Craiova fiind oficiată de către IPS Acad. Dr. Irineu, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei.

În prezent biblioteca personală a preotului profesor Alexie Buzera se află în custodia Facultății de Teologie din Craiova, ea numărând numeroase

---

Române, *Dicționar de muzică bisericească românească*, Ed. Basilica, București, 2013, p. 116.

⁷ Chiril Popescu a predat pentru o scurtă perioadă de timp (1949-1954) la Seminarul din Craiova.

⁸ Rămâne în relații foarte bune cu Mănăstirea Neamț și în viitor va fi ajutat financiar pentru publicarea Tezei de Doctorat, fapt pentru care și mulțumește în lucrare. ALEXIE BUZERA, *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din sec. al XIX-lea*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1999.

⁹ NICU MOLDOVEANU, (coord.), op. cit., p. 116

¹⁰ GHEORGHE IONESCU, op. cit., p. 61.

¹¹ IBIDEM.

¹² La început nu a predat muzică ci istorie modernă.

¹³ ALEXIE AL. BUZERA, *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din sec. al XIX-lea*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1999.

¹⁴ GHEORGHE IONESCU, op. cit. p. 61.

volum de teologie sau muzică bizantină și nu numai.

Cele mai importante volume din biblioteca menționată sunt manuscrisele muzicale din secolele XIX și XX. Deși preotul Ion Bârnea menționează nu mai puțin de 10 manuscrise muzicale aflate în biblioteca lui Alexie Buzera,¹⁵ subsemnatul, în calitate de registru al bibliotecii, nu am descoperit decât 6. Din inventarul făcut de mine, față de cel al pr. Ion Bârnea lipsesc manuscrisul nr. 6,¹⁶ manuscrisul nr. 8,¹⁷ manuscrisul nr. 9¹⁸ și manuscrisul nr. 10.¹⁹

În cele ce urmează vom prezenta cuprinsul amănunțit al manuscriselor descoperite.

Primul manuscris din biblioteca preotului Alexie Buzera îi aparține lui **Ilie Stoianovici-Jianu** și este Tomul al doilea al Antologiei lui Macarie Ieromonahul, publicată la București în 1827. Manuscrisul are dimensiunea 240x180 și este într-o stare destul de bună. A fost alcătuit chiar în anul apariției Tomului al doilea al Antologiei, și anume 1827.

Despre autorul manuscrisului, Ilie Stoianovici-Jianu, nu știm când s-a născut, însă știm că a studiat muzica la Craiova cu Dimitrie Theodorache Castrino între 1819 și 1821/1822.²⁰ În această perioadă (1812 sau mai devreme²¹ - 1822) a deținut și funcția de cântăreț la Biserica Mântuleasa iar în 1822 pleacă spre București pentru a studia muzica cu Macarie Ieromonahul.²² Aici avea să fie cântăreț la Biserica Sf. Nicolae-Vlădica. Aici, datorită calităților sale caligrafice deosebite, Macarie Ieromonahul îi încredințează copierea a două manuscrise: Stihirarul (1825) și Tomul al doilea al Antologiei (1827).²³

În 1827 revine la Craiova și este angajat „defteros” la Biserica Madona Dudu²⁴ iar în 1833 îl găsim cântăreț la Biserica Obedeanu.²⁵ În 1838 încă îl găsim cântăreț acolo, conform unei însemnări,²⁶ iar în 1842 era coleg cu Filip

---

¹⁵ Pr. Lector dr. ION BÎRNEA, *Muzica bisericească din Oltenia în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, pp. 291-294.

¹⁶ Ms. rom., 6, Alexie Buzera, *Cântece populare și de lume*, prima jumătate a sec. XX.

¹⁷ Ms. rom., 8, Autor anonim, *Antologie*, a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

¹⁸ Ms. rom., 9, Theofil S. Niculescu, *Slujba Sf. Grigorie Decapolitul*, 1948.

¹⁹ Ms. rom., 10, Alexie Buzera; Vasile Martinoiu, *Slujba Sfinților Nifon, Serghie și Vach*, 1955.

²⁰ ALEXIE AL. BUZERA, *Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din sec. al XIX-lea*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1999, p. 391.

²¹ Pr. Lector dr. ION BÎRNEA, *Muzica bisericească din Oltenia în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, p. 80.

²² IBIDEM.

²³ ALEXIE AL. BUZERA, op. cit., p. 392.

²⁴ IBIDEM.

²⁵ Pr. Lector dr. ION BÎRNEA, op. cit., p. 81.

²⁶ IBIDEM, p. 82.

Paleologul la Biserica Sf. Ilie.²⁷ Aflăm dintr-o însemnare că în anul 1893 nu mai era în viață, deci murise anterior acestui an.²⁸

De la el au rămas 10 manuscrise muzicale, după cum urmează:

- BAR, ms. rom., 1690, Stihirar, 1825;
- BAR, ms. rom. 1691, Papadichie, începutul sec. XIX;
- BAR, ms. rom.-gr., 2233, Tomul al doilea al Antologiei, 1832;
- BAR, ms. rom., 4359, Antologie, 1829;
- BMO, ms. rom.-gr., 95, Antologie, prima jumătate a sec. XIX;
- BMO, ms. rom., 1744, Tomul al doilea al Antologiei, 1836;
- BARV, ms. rom., 7521, Antologie, 1838;
- BpCC, ms. rom., 1, Antologie, prima jumătate a sec. XIX;
- BpAB, ms. rom., 1, Tomul al doilea al Antologiei, 1827;

Cuprinsul manuscrisului nr. 1, al lui Ilie Stoianovici-Jianu, aflat în biblioteca personală a Pr. Prof. Alexie Buzera:

- Troicinicul, glas 2, f. 2r;
- Dumnezeu este Domnul, glas 1, f. 4v;
- Troparul Învierii, glas 1, f. 5r;
- Dumnezeu este Domnul, glas 2, f. 6r;
- Troparul Învierii, glas 2, f. 6r;
- Dumnezeu este Domnul, glas 3, f. 7r;
- Troparul Învierii, glas 3, f. 7v;
- Dumnezeu este Domnul, glas 4, f. 8r;
- Troparul Învierii, glas 4, f. 8v;
- Dumnezeu este Domnul, glas 5, f. 9r;
- Troparul Învierii, glas 5, f. 9v;
- Dumnezeu este Domnul, glas 6, f. 10v;
- Troparul Învierii, glas 6, f. 10v;
- Dumnezeu este Domnul, glas 7, f. 11v;
- Troparul Învierii, glas 7, f. 11v;
- Dumnezeu este Domnul, glas 8 trifonic, f. 12v;
- Troparul Învierii, glas 8 trifonic, f. 12v;
- Dumnezeu este Domnul, glas 8 (pe larg), f. 13v;
- Dumnezeu este Domnul, glas 8 trifonic, f. 14v;
- Dumnezeu este Domnul, glas 8 trifonic, f. 14v;
- Tropar (Porunca cea cu taină), glas 8, f. 14v;
- Aliluia (ce se cântă în Postul mare), glas 8, f. 16r;
- Aliluia (ce se cântă în Postul mare), glas 8 trifonic, f. 16v;
- Tropar (Iată Mirele), glas 8, f. 17r;

---

²⁷ ALEXIE AL. BUZERA, op. cit., p. 392.

²⁸ IBIDEM.

- Tropar (Iată Mirele - scurt), glas 8, f. 18v;
- Tropar (Când slăviții ucenici), gls 8, f. 19r;
- Tropar (Când slăviții ucenici - scurt), gls 8, f. 20r;
- Binecuvântările Învierii (de Petru Lampadarie), glas 5, f. 20v;
- „*Alte evloghitarii*”, glas 5, f. 22v;
- „*Antifoanele glasului al patrulea, care se cântă peste an la toate sărbătorile*”, glas 4 leghetos, f. 25v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Ioan Protopsaltul), glas 1, f. 26v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Dionisie Fotino), glas 4 leghetos, f. 38r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Grigorie Protopsaltul), glas 8 trifonic, f. 50r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Ioan Protopsaltul), glas 4, f. 60v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Daniil Protopsaltul), glas 4, f. 70v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Petru Lampadarie), glas 5, f. 82r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Petru Lampadarie, mai scurt), glas 5, f. 96v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Sinesie Sfetagorețul), glas 6, f. 99r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Petru Lampadarie), glas 7 varis, f. 110v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Meletie Sinaitul), glas 8, f. 121v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Hurmuz Hartofilax), glas 8, f. 133r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Iacov Protopsaltul), glas 4, f. 146v;
- Polieleu (Cuvânt bun, al lui Gheorghe Criteanul), glas 7 varis, f. 150v;
- „*Iar când nu se cântă cratimile se zice acest Aliluia*”, glas 8, f. 163r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 1 tetrafon, f. 163v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 3, f. 169r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*), glas 3, f. 169v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 4, f. 171r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*), glas 4, f. 172r;

- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 5, f. 173r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*), glas 5, f. 174r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 6, f. 176r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*), glas 6, f. 176v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 7 varis, f. 177v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*), glas 7varis, f. 178v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 8, f. 180r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*), glas 8, f. 181r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 4 leghetos, f. 183r;
- Polieleu (La râul Babilonului, al lui Grigorie Protopsaltul), glas 3, f. 189r;
- Polieleu (La râul Babilonului, al lui Hurmuz Hartofilax), glas 3, f. 196v;
- Polieleu (La râul Babilonului, al lui Macarie Ieromonahul), glas 3, f. 202v;
- Pasapnoarie (Toată suflarea, a lui Ioan Protopsaltul), glas 1, f. 206v;
- Pasapnoarie (Toată suflarea, a lui Ioan Protopsaltul), glas 2, f. 214r;
- Pasapnoarie (Toată suflarea, a lui Mihalache Protopsaltul), glas 3, f. 216r;
- Pasapnoarie (Toată suflarea, a lui Ioan Protopsaltul), glas 4, f. 219r;
- Pasapnoarie (Toată suflarea, a lui Meletie Sinaitul), glas 5, f. 222v;
- Pasapnoarie (Toată suflarea, a lui Petru Lampadarie), glas 6, f. 226r;
- Pasapnoarie (Toată suflarea, a lui Petru Lampadarie – se repetă precedentă), glas 6, f. 229r;
- Pasapnoarie (Toată suflarea, a lui Ioan Protopsaltul), glas 7 varis, f. 233r;
- Pasapnoarie (Toată suflarea, a lui Petru Lampadarie), glas 8, f. 236v;
- „*Acestea se cântă după Evanghelie duminica. Psalmul 50*”, glas 2, f. 240r;
- Ușile pocăinței (ale lui Petru Lampadarie românite de D. Suceveanu), glas 8, f. 243r;
- Ușile pocăinței (ale lui Grigorie Protopsaltul), glas 8, f. 244r;
- „*Ceea ce ești mai cinstită pe opt glasuri, facerea lui Kir Petru Lampadarie*”, f. 245r;
- „*Hvalitele pe opt glasuri, facerea lui Iacov Protopsaltul*”, f. 254v;

- Axion (Cuvine-se), glas 2, f. 261r;
- Axion (Cuvine-se), glas 3, f. 261v;
- Axion (Cuvine-se), glas 7 varis, f. 262r;
- Lumină lină, glas 2, f. 263r;
- Polihroniu arhieresc, glas 7 varis, f. 264r;
- Matimă când se îmbracă arhierul (De demult proorocii), glas 7 varis, f. 265r;
- **Însemnare:** „*Scrisu-s-au acest Tom de mine, Ilie Stoianovici de la biserica Maica Precista ot Dud, cu cheltuiala dumnealui Kir Theodorache proim cântăreț al școalei de muzichie românești al Craiovei și au luat sfârșit la leat 1827 noiembrie în 12 zile. Acest tom a început să se scrie în București și s-au sfârșit în Craiova*”, f. 269r;
- **Semnat Nestor, Mitropolitul Olteniei 14 aprilie 1979**, f. 269r;
- Doamne femeia păcătoasă (a lui Macarie Ieromonahul), glas 8, f. 269v;
- Doxologia mare (a lui Petru Lampadarie, în greacă), glas 4 leghetos, f. 279v;
- **Însemnare:** „*Manuscrisul de față, în mare, are același cuprins cu Tomul al doilea al Antologiei, tipărită de Macarie la 1827 în București, cu excepția Voscresnelor pe care copistul nu le-a mai introdus, în schimb a trecut Doamne femeia păcătoasă și Doxologia lui Petru Lampadarie, glas 4 leghetos, în grecește. Pr. Prof. A. Buzera 7 dec. 1992*”, f. 277v.

Manuscrisul cotatec cu numărul 2 din biblioteca Pr. Prof. Alexie Buzera, este scris de **Ioan Constantinescu**, are dimensiunea 190x135 și reprezintă o Antologie scrisă în anul 1863. Manuscrisul se prezintă bine, are coperti cartonate de culoare albastru închis, cu cotor de piele și este intitulat „Colecție de cântări bisericești”.

Cuprinsul manuscrisului nr. 2, al lui Ioan Constantinescu, aflat în biblioteca personală a Pr. Prof. Alexie Buzera:

- Veniți să ne închinăm, glas 8, f. 1r;
- Fericit bărbatul, glas 8, f. 1r;
- Fericit bărbatul, glas 8, f. 4v;
- Lumină lină, glas 2, f. 6r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Anton Pann), glas 8, f. 7v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*, al lui Anton Pann), glas 5, f. 14r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Anton Pann), glas 8, f. 17v;

- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisii-vă Domnului*, al lui Anton Pann), glas 8, f. 24r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Anton Pann după Petru Lampadarie), glas 5, f. 27r;
- Polieleu (La râul Babilonului, al lui Anton Pann), glas 8, f. 28r;
- Mărimuri (la Nașterea Maicii Domnului), glas 1, f. 31v;
- Mărimuri (Slavă...Și acum...), glas 1, f. 32r;
- Heruvic (text grecesc cu alfabet latin, al lui Grigorie Protopsaltul), glas 1, f. 33r;
- Axion (Cuvine-se), glas 5, f. 33v;
- Heruvic (text grecesc cu alfabet latin, al lui Grigorie Protopsaltul), glas 4 din Di, f. 34v;
- Heruvic (text grecesc cu alfabet latin), glas 8, f. 35v;
- Axion (Cuvine-se, „*de părintele Varlaam. 1864*”), glas 8, f. 36v;
- Heruvic (text grecesc cu alfabet latin), glas 8 f, f. 37v;
- Axion (Cuvine-se - text grecesc cu alfabet latin), glas 2, f. 38v;
- Doxologia mare, glas 5, f. 39r;
- Doxologia mare, glas 2, f. 42r;
- Doxologia mare, glas 3, f. 45v;
- Doxologia mare, glas 4, f. 49r;
- Doxologia mare, glas 5, f. 52v;
- Doxologia mare, glas 6, f. 56r;
- Doxologia mare, glas 7 varis, f. 59v;
- Doxologia mare, glas 8, f. 63r;
- Doxologia (Pe Tine Dumnezeu te laudăm), glas 8, f. 66v;
- Sfinte Dumnezeu, glas 8, f. 69v;
- Axion praznical (la Crăciun), glas 1, f. 71r;
- Axion praznical (la Bobotează), glas 6, f. 72r;
- Axion praznical (la Întâmpinarea Domnului), glas 3, f. 73r;
- Axion praznical (la Bunavestire), glas 4, f. 74r;
- Axion praznical (la Intrarea în Biserică), glas 4, f. 74v;
- Axion praznical (la Florii), glas 4, f. 75v;
- Axion praznical (la Paști), glas 1, f. 76r;
- Axion praznical (la Înjumătățirea Praznicului), glas 8, f. 77v;
- Axion praznical (la Înălțarea Domnului), glas 5, f. 78r;
- Heruvic, glas 3, f. 79r;
- Axion (Cuvine-se), glas 3, f. 80v;
- Heruvic, glas 5, f. 81v;
- Axion (Cuvine-se, al lui Nicolae Călinescu), glas 5, f. 83v;
- Heruvic, glas 6, f. 84v;
- Axion (Cuvine-se), glas 6, f. 86r;
- Heruvic, glas 8, f. 86v;

- Axion (Cuvine-se), glas 8, f. 88v;
- Psalmul 102, glas 8, f. 90r;
- Psalmul 145, glas 2, f. 93v;
- Psalmul 145, glas 7 varis, f. 96r;
- Veniți să ne închinăm (la Vohod), glas 2, f. 98r;
- Doamne mântuiește, glas 8, f. 98r;
- Sfinte Dumnezeule, glas 2, f. 98v;
- Câți în Hristos, glas 1, f. 99r;
- Crucii Tale, glas 2, f. 100r;
- Aliluia (după Apostol), glas 1, f. 100v;
- Răspunsuri mari (ale lui Iosif Naniescu), glas 8, f. 101r;
- Răspunsuri mari, glas 8, f. 102r;
- Axion praznic (la Rusalii), glas 4, f. 103r;
- Axion praznic (la Schimbarea la Față), glas 4, f. 104r;
- Axion praznic (la Adormirea Maicii Domnului), glas 1, f. 104v;
- Axion praznic (la Înălțarea Sfintei Cruci), glas 8, f. 105v;
- Irmos calofonic (O anghelos Evoa, text grecesc cu alfabet latin), glas 1, f. 106r;
- Slavă...Și acum... Ziua Învierii, glas 5, f. 107r;
- Ușile pocăinței, glas 8, f. 108r;
- La mulțimea faptelor, glas 6, f. 109r;
- Răspunsuri mari (la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare), glas 2, f. 109v;
- Axion (De tine se bucură), glas 8, f. 112r;
- Pe arătătorul, glas 2, f. 113v;
- Să se îndrepteze (la Liturghia Darurilor), glas 1, f. 114r;
- Prochimenul (Să nu întorci fața Ta), glas 8, f. 114r;
- Prochimenul (Dat-ai moștenire), glas 8, f. 114v;
- Heruvic (la Liturghia Darurilor), glas 1, f. 115r;
- Condac (Suflete al meu), glas 2, f. 116r;
- Dumnezeu este Domnul (pe larg), glas 8, f. 116v;
- Dumnezeu este Domnul (scurt), glas 8, f. 117v;
- Tropar (Porunca cea cu taină), glas 8, f. 118r;
- Condac (Apărătoare Doamnă), glas 8, f. 119r;
- Aliluia (în Postul Mare), glas 8, f. 120v;
- Aliluia (în Postul Mare), glas 8, f. 121r;
- Aliluia (în Postul Mare), glas 8, f. 121v;
- Tropar (Iată Mirele), glas 8 trifonic, f. 122r;
- Tropar (Când slăviții ucenici), glas 8 trifonic, f. 123r;
- Heruvic (în Joia Mare), glas 6, f. 124r;
- Axion (în Joia Mare), glas 5, f. 125v;
- Heruvic (în Sâmbăta Mare), glas 5, f. 126r;

- Axion (în Sâmbăta Mare), glas 6, f. 127r.

Manuscrisul cotatec cu numărul 3 din biblioteca amintită este un manuscris în mare parte grecesc. Autorul cântărilor în limba greacă nu se cunoaște însă cele în română sunt copiate de **Popescu George**, după cum reiese din însemnarea de pe prima copertă: „*Această carte îmi este prezentată mie subsemnatului fiindcă era scrisă grecește și oarecare hârtie nescrisă, eu, subsemnatul am scris oarecare cântări ce mi-au fost mie necesare, fiind pe clasa aIIIa, Seminar de Argeșu, semestrul al II-lea și-mi este dată de D(omnul) Radu Ionne, coleg cu mine. Anul 1867, mai 4. Popescu George*”. Dimensiunile manuscrisului sunt 250x170, este Irmologhion și a fost scris la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cuprinsul este îmbrăcat în piele maro și se găsește într-o stare bună.

Cuprinsul manuscrisului nr. 3, autor Popescu George și un autor anonim, aflat în biblioteca personală a Pr. Prof. Alexie Buzera:

- Răspunsuri mari, glas 4 leghetos, f. 1r;
- Răspunsuri mari, glas 4 din Di, f. 1v;
- **Însemnare:** „*Această carte este dăruită mie de domnul Ioniță Popescu. I. Iliescu, 1912*”, f. 2v;
- Filă albă, f. 3;
- Diferite catavasii (la Crăciun, la Paști etc) în limba greacă alcătuite de Petru Vizantie, f. 4r – 91r;
- File goale, f. 71r – 72v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Petru Lampadarie), glas 5, f. 92r;
- Ușile pocăinței, glas 8, f. 98v;
- Tropar (Iată Mirele), glas 8 trifonic, f. 99v;
- Tropar (Când slăviții ucenici), glas 8 trifonic, f. 100r;
- Tropar (Hristos a înviat), glas 5, f. 100v.

Manuscrisul numărul 4 din colecția lui Alexie Buzera, este scris de **monahia Paisia Terheni** la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea. Manuscrisul este îmbrăcat în piele maro, se află într-o stare bună și are dimensiunea 195x125. Din cuprins reiese că este Anastasimatar – Antologie.

Cuprinsul manuscrisului nr. 4, autor monahia Paisia Terheni, aflat în biblioteca personală a Pr. Prof. Alexie Buzera:

- Doamne strigat-am, glas 1, p. 1;
- Dogmatica, glas 1, p. 3;
- Doamne strigat-am, glas 2, p. 6;
- Dogmatica, glas 2, p. 8;
- Doamne strigat-am, glas 3, p. 11;

- Dogmatica, glas 3, p. 12;
- Dogmatica, glas 3, p. 15;
- Doamne strigat-am, glas 4, p. 17;
- Doamne strigat-am, glas 4, p. 19;
- Doamne strigat-am, glas 5, p. 20;
- Dogmatica, glas 5, p. 22;
- Dogmatica, glas 4, p. 24;
- Doamne strigat-am, glas 6, p. 27;
- Dogmatica, glas 6, p. 29;
- Doamne strigat-am, glas 7, p. 31;
- Dogmatica, glas 7, p. 33;
- Doamne strigat-am, glas 8, p. 35;
- Dogmatica, glas 8, p. 37;
- Axion (Cuvine-se, în limba slavă), glas 1, p. 39;
- Axion (Cuvine-se, „alcătuit de Iosif Nanie”), glas 2, p. 41;
- Axion (Cuvine-se), glas 3 agem, p. 43;
- Axion (Cuvine-se, „bulgăresc”), glas 7 varis, p. 45;
- Axion (Cuvine-se), glas 8, p. 48;
- Heruvic (al lui Nectarie Protopsaltul), glas 1, p. 50;
- Heruvic, glas 2, p. 54;
- Heruvic, glas 3, p. 58;
- Heruvic, glas 4 din Di, p. 64;
- Heruvic, glas 5, p. 68;
- Heruvic, glas 6, p. 73;
- Heruvic, glas 7 varis, p. 77;
- Heruvic, glas 8, p. 80;
- Brațele părintești, glas 5, p. 84;
- Axion praznical (la Paști, în limba greacă), glas 1, p. 86;
- Axion (Cuvine-se), glas 5, p. 89;
- Axion (Cuvine-se, al lui Nectarie Protopsaltul), glas 1, p. 91;
- Axion (Cuvine-se), glas 7 varis, p. 93;
- Axion (Cuvine-se), glas 8, p. 95;
- Fericit bărbatul, glas 8, p. 98;
- Doamne femeia, glas 8, p. 104;
- Binecuvântările Învierii (ale lui Dimitrie Suceveanu), glas 5 tetrafon, p. 110;
- Heruvic (la Liturghia Darurilor), glas 1, p. 116;
- Heruvic (la Liturghia Darurilor), glas 7 varis, p. 120;
- Chinonic (Gustați și vedeți), glas 7 varis, p. 123;
- Prochimen (Duminică seara), glas 8, p. 126;
- Prochimen (Duminică seara), glas 8, p. 127;
- Heruvic, glas 2, p. 128;

- Heruvic, glas 3, p. 133;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, „*bulgăresc*”), glas 4, p. 138;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisii-vă Domnului*, „*bulgăresc*”), glas 4, p. 148;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 2, p. 157;
- Heruvic (în limba greacă), glas 4 din Di, p. 165;
- Axion (Cuvine-se, „*intonat de sfinția sa protosinghelul Varlaam*”), glas 5, p. 169;
- Axion praznical (la Înălțare), glas 5, p. 172;
- Axion praznical (la Rusalii), glas 4, p. 173;
- Axion praznical (la Schimbarea la Față), glas 4, p. 175;
- Axion praznical (la Schimbarea la Față), glas 4, p. 176;
- Axion praznical (De tine se bucură), glas 8, p. 178;
- Axion (Cuvine-se, în limba greacă), glas 6, p. 182;
- Axion praznical (la Adormirea Maicii Domnului), glas 1, p. 185;
- Axion praznical (la Nașterea Maicii Domnului), glas 8, p. 187;
- Axion praznical (la Înălțarea Sfintei Cruci), glas 8, p. 188;
- Același stih însă cu alt irmos (la Înălțarea Sfintei Cruci), glas 8, p. 190;
- Axion praznical (la Crăciun), glas 1, p. 193;
- Același stih însă cu alt irmos (la Crăciun), glas 1, p. 195;
- Axion praznical (la Bobotează), glas 6, p. 197;
- Același stih însă cu alt irmos (la Bobotează), glas 6, p. 198;
- Axion praznical (la Întâmpinare), glas 3, p. 200;
- Axion praznical (la Florii), glas 4, p. 202;
- Axion praznical (la Paști), glas 1, p. 203;
- Heruvic (în limba greacă, al lui Teodor Fokaefs), glas 1, p. 206;
- Heruvic (în limba greacă, al lui Teodor Fokaefs), glas 4 din Di, p. 211;
- Heruvic (în limba greacă, al lui Petru Efesiu, incomplet, pagină ruptă), glas 8, p. 216;
- Polieleu (Cuvânt bun, al lui Dimitrie Suceveanu), glas 4, p. 218;
- Heruvic (în Sâmbăta Mare), glas 5, p. 233;
- Heruvic (în Joia Mare), glas 6, p. 239;
- Axion (în Joia Mare), glas 6, p. 241;
- Heruvic (în limba greacă, al lui Teodor Fokaefs), glas 5, p. 245;
- Heruvic (în limba greacă, al lui Teodor Fokaefs), glas 6, p. 254;
- Heruvic (în limba greacă, al lui Teodor Fokaefs), glas 7 varis, p. 262;
- Heruvic (în limba greacă, al lui Teodor Fokaefs), glas 8, p. 267;
- Cântarea a IXa (la Întâmpinarea Domnului, „*Legănușul*”), glas 3, p. 272;

- Axion (Cuvine-se, în limba greacă, al lui Teofan monahul, incomplet), glas 4 din Di, p. 285;
- Pagini lipsă, pp. 286 – 287;
- Axion (Cuvine-se), glas 7 varis, p. 288;
- O preafrumoasă pustie, glas 5, p. 291.

Autorul manuscrisului cu numărul 4 din biblioteca lui Alexie Buzera este **Ștefan Bazilescu**. Manuscrisul aparține începutului de secol XX (1928) și are dimensiunea 200x160. Starea manuscrisului este relativ bună, având cotorul dezlipit. Filele sunt prinse în coperti negre de carton iar după cuprins avem în față un Liturghier, chiar dacă denumirea manuscrisului este: Muzica bisericească. Cântările prezentate în manuscris sunt compoziții proprii.

Ștefan Bazilescu s-a născut la 4 martie 1864 în comuna Tălpaș din județul Dolj și a studiat muzica de strună între anii 1874-1878, împreună cu tatăl său, Vasile Popescu, și cu Gheorghe Popilian, psalt în Parohia Soceni.²⁹ A urmat cursurile seminarului Teologic din Râmnicu Vâlcea (1878-1882),³⁰ devenind apoi învățător și ocupând, pe rând, catedrele din satele: Mânăstireni, Tina, Crăpături și Bodești (1882-1892).³¹

A funcționat ca psalt în strana Parohiei Tălpaș între 1892-1898 iar între 1898-1926 îl găsim în strana Parohiei Soceni dar și ca învățător la școala din localitate.³² Se pensionează în 1926 iar la 8 noiembrie 1953 se mută la cele veșnice.³³ De la el au rămas 5 manuscrise, 4 dintre ele aflându-se în Biblioteca Uniunii Compozitorilor din București.³⁴

- Ms. rom., 4647, Cântece (laice și bisericești), 1913;
- Ms. rom., 4648, Cântece de stea, începutul sec. XX;
- Ms. rom., 4649, Vicleiul, 1915;
- Ms. rom., 4650, Biblioteca melodiilor populare române pe note bisericești, 1912;
- BpAB, ms. rom., 5, Muzica bisericească, 1928;

Cuprinsul manuscrisului nr. 5, autor Ștefan Bazilescu, aflat în biblioteca personală a Pr. Prof. Alexie Buzera:

- Răspunsuri la ectenia mare, glas 8, f. 2r;
- Răspunsuri la ectenia mare, glas 3, f. 2v;

²⁹ Pr. Lector dr. ION BÎRNEA, op. cit., p. 97.

³⁰ GHEORGHE C. IONESCU, *Lexicon al celor care, de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România*, Ed. Diogene, București, 1994, p. 36.

³¹ ALEXIE AL. BUZERA, *Coordonate ale culturii muzicale din Oltenia. Muzica de tradiție bizantină*, Editura Reduta, Craiova, 2003, p. 266.

³² GHEORGHE C. IONESCU, op. cit., p. 36.

³³ ALEXIE AL. BUZERA, op. cit., p. 267.

³⁴ Pr. Lector dr. ION BÎRNEA, op. cit., pp. 98-99.

- Răspunsuri la ectenia mare, glas 5, f. 2v;
- Antifonul I (Binecuvintează), glas 8, f. 3r;
- Antifonul I (Binecuvintează), glas 1, f. 3v;
- Antifonul I (Binecuvintează), glas 3, f. 3v;
- Antifonul I (Binecuvintează), glas 8, f. 4r;
- Antifonul II (Unule născut), glas 8, f. 4r;
- Antifonul II (Unule născut), glas 1, f. 4v;
- Antifonul II (Unule născut), glas 3, f. 5v;
- Antifonul II (Unule născut), glas 2, f. 6r;
- Fericitirile (*doar stihira a 9a*), glas 8, f. 6v;
- Fericitirile (*doar stihira a 9a*), glas 1, f. 7r;
- Fericitirile (*doar stihira a 9a*), glas 3, f. 7r;
- Veniți să ne închinăm (la Vohod), glas 2, f. 7v;
- Veniți să ne închinăm (la Vohod), glas 3, f. 7v;
- Sfinte Dumnezeule, glas 2, f. 8r;
- Sfinte Dumnezeule, glas 5, f. 8v;
- Sfinte Dumnezeule, glas 1, f. 9r;
- Sfinte Dumnezeule, glas 3, f. 9r;
- Sfinte Dumnezeule, glas 2, f. 9r;
- Câți în Hristos, glas 8 cromatic, f. 9v;
- Câți în Hristos, glas 1, f. 9v;
- Câți în Hristos, glas 1, f. 10r;
- Câți în Hristos, glas 3, f. 10r;
- Câți în Hristos, glas 1, f. 10v;
- Crucii Tale, glas 2, f. 10v;
- Crucii Tale, glas 1, f. 11r;
- Crucii Tale, glas 3, f. 11r;
- Crucii Tale („*auzit de la Oprea Demetrescu*”), glas 2, f. 11r;
- Aliluia (după Apostol), glas 8 cromatic, f. 11v;
- Aliluia (după Apostol), glas 1, f. 12r;
- Aliluia (după Apostol, „*Altul*”), glas 1, f. 12r;
- Aliluia (după Apostol), glas 3, f. 12r;
- Aliluia (după Apostol), glas 5, f. 12r;
- Răspunsuri la ectenia întreită, glas, glas 8 cromatic, f. 13v;
- Răspunsuri la ectenia întreită, glas 1, f. 13v;
- Răspunsuri la ectenia întreită, glas 3, f. 14r;
- Răspunsuri la ectenia întreită („*Învățat în școală. 1881. Profesor I. Smeu*”), glas 8, f. 14v;
- Heruvic („*Imitat și dezvoltat după o cântare a lui Năpârcă*”), glas 6, f. 15r;
- Heruvic („*Același mai scurt*”), glas 6, f. 16v;

- Heruvic („*Așa cum îl cântau țârcovnicii. Cum îl cânta și tatăl meu Vasilache*”), glas 1, f. 18r;
- Heruvic, glas 3, f. 19r;
- Heruvic („*De la domnul Claru în școală. 1881*”), glas 5, f. 20v;
- Răspunsuri la ectenia cererilor, glas 8, f. 21r;
- Răspunsuri la ectenia cererilor, glas 1, f. 21v;
- Răspunsuri la ectenia cererilor, glas 3, f. 21v;
- Răspunsuri la ectenia cererilor („*Învățate în școală. 1881*”), glas 5, f. 22r;
- Răspunsuri mari, glas 8 cromatic, f. 22r;
- Răspunsuri mari, glas 1, f. 23v;
- Răspunsuri mari, glas 3, f. 24r;
- Răspunsuri mari („*De-ale lui Suceveanu. Învățată în școală. 1881*”), glas 8, f. 25v;
- Răspunsuri mari („*Variantă după ale lui Nae Mateescu. Învățată în școală. 1881*”), glas 5, f. 26v;
- Răspunsuri mari („*Din manuscrisul din 1881, fără arătare de numele celui ce le-a compus. Pare compilație după Anton Pann*”), glas 5, f. 28r;
- Axion (Cuvine-se), glas 8 cromatic, f. 29r;
- Axion (Cuvine-se), glas 1, f. 30r;
- Axion (Cuvine-se, „*imitație după Macarie*”), glas 3, f. 30v;
- Axion (Cuvine-se, „*axion de Anton Pann. Învățat în școală în 1879*”), glas 1, f. 31v;
- Tatăl nostru, glas 5, f. 33v;
- Unul sfânt, glas 8 cromatic, f. 34r;
- Unul sfânt, glas 3, f. 34r;
- Unul sfânt („*de la O. Demetrescu*”), glas 8, f. 34v;
- Furtuna („*Poezie de Th. Șerbănescu din Abecedarul de dl. Barbu Constantinescu, 1882. Melodia de Pr. I. Șt. Bazilescu. Reconstituire de Șt. Bazilescu după memorie și după niște note de muzică liniară, deoarece originalul preotului Bazilescu, pe psaltichie, s-a pierdut. 1929.III.21*”), glas 6 din Di, f. 36r;
- Răspunsuri mari („*Se cântă pe la mânăstiri în diferite variante, pe care, păstrând tema, dl. I. Popescu – Pasărea le-a modificat precum se vede*”), glas 8, f. 37r;
- Acum se întinge condeiul („*Sentința lui Pilat ce se cântă în Sfânta și Marea Joi la Denie, cântată de Chiriță Rosescu, fost protopsalt la Biserica Madona Dudu din Craiova. Descoperită de P. Ștefănescu cântăreț Craiova și prelucrată de I. Popescu – Pasărea*”), glas 5, f. 38r;
- Soarele și-a ascuns, glas 5, f. 38v;

- Glasul Domnului, glas 8, f. 42v;
- Astăzi firea apelor, glas 8, f. 43r;
- Către glasul celui ce strigă, glas 8, f. 44r;
- Cel ce ai săturat, glas 8, f. 45r;
- Împărate ceresc („*În stil popular de Șt. Bazilescu*”), glas 6, f. 47v;
- Doxologia mare („*de Șt. Bazilescu 1929.VII.23*”), glas 8 cromatic, f. 48r;
- Doxologia mare, glas 1, f. 50v;
- Cel ce ai săturat („*de Șt. Bazilescu 1930 iul. 28*”), glas 5, f. 54r;
- Răspunsuri la ectenia întreită („*de Șt. Bazilescu 1930 sept. 3*”), glas 8, f. 54v.

Manuscrisul cu numărul 7 din biblioteca Pr. Prof. Alexie Buzera este și cel mai deteriorat. Lipsesc copertile precum și filele de început și sfârșit. Are dimensiunea 175x115 și datează din prima jumătate a secolului al XIX-lea. După conținut este Pobobier/Antologie iar autorul nu se cunoaște.

Cuprinsul manuscrisului nr. 7, autor anonim, aflat în biblioteca personală a Pr. Prof. Alexie Buzera:

- Podobii, diferite glasuri, f. 1r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I, al lui Petru Lampadarie), glas 5, f. 12r;
- Axion (Cuvine-se, în limba slavă), glas 8, f. 22r;
- Doxologia mare, glas 5, f. 22v;
- Doxologia mare, glas 6, f. 25v;
- Doxologia mare, glas 8, f. 28r;
- Psalmul 102, glas 8, f. 31r;
- Antifonul I (Binecuvintează), glas 8, f. 33v;
- Psalmul 145, glas 7 varis, f. 34r;
- Antifonul II (Unule născut), glas 7 varis, f. 35r;
- „*Cântări ce se cântă de tineri și seminariști în sala de examen, scoase de domnul profesor păr(inte) Iosif Deaconu Deftereu, 1838*”, glas 8, f. 35v – 36r;
- Neume fără text, f. 38v – 41v.

TEOLOGIE LITURGICĂ:

RÂNDUIALA POSTULUI CELUI MARE ÎN BISERICA ORTODOXĂ

Pr. Drd. FLORIN VÂNĂTORU¹

Perioada Postului Mare are menirea pregătirii credincioșilor pentru întâmpinarea cu vrednicie a sărbătorii pascale. Prima poruncă dată lui Adam în rai a fost aceea de a păzi postul, adică de a nu mânca din pomul cunoștinței binelui și al răului. El însă încalcă singura limită impusă de Dumnezeu devenind victima lăcomiei, motiv pentru care a fost alungat din rai: Stihirea de la Mărire-Doamne strigat-am (Vecernia din Duminica Lăsat. sec de brânză² precum și Mărire de la Stihioavnă (Vecernia-aceeași duminică)³. Pentru că lăcomia ne-a alungat din rai prin post avem șansa de a reveni în el (Icos-Duminica Lăsat sec de brânză)⁴. Postul este văzut ca o nimicire a morții, care a fost consecința păcatului. Postul îl face pe om asemenea făpturilor cerești⁵, fiind icoana modului vieții paradisiace (Sf. Vasile cel Mare).

Postul ortodox este marcat profund de această atmosferă eshatologică. Postul restaurează starea inițială a lui Adam care înainte de cădere era vegetarian⁶. Postul are menirea de a ajuta rațiunea să-și regăsească hegemonia naturală asupra părții iraționale a sufletului. În timp ce hrana naște patimile, postul este „*maica virtuților, calea împărătească a curățirii patimilor, maica neprihănirii*”⁷ (Utrenia de Marți din a doua săpt. a postului – oda 8 a canon. 2, trop. 5).

Postul este auxiliarul indispensabil al pocăinței. Fără post metanoia este zadarnică. Postul este începutul pocăinței, scria Sf. Vasile cel Mare. În inmografia Triodului, troparele asociază postul cu metanoia: „*Trezește-te, priveghează, suspină, lăcrimează prin post, leapădă povara păcatului suflete, ca prin pocăință fierbinte să scapi de foc...*”⁸(Utrenia de Marți, a doua săpt. a postului, oda 2, can.1, trop.1). Postul se înscrie într-o mișcare de sinergie: „*Dacă am păcătuit, vom posti, pentru că am păcătuit*”⁹.

În asceza ortodoxă, postul deschide spre contemplație. Un principiu general al spiritualității ortodoxe cu privire la post este acela că unei restricții

¹ Școala Doctorală „Sfântul Nicodim”, Facultatea de Teologie din Craiova.

² *Tipic Bisericesc*, Ed. Arhiepiscopiei Timișoara, 2003, p. 69

³ IBIDEM, p. 72

⁴ IBIDEM, p. 73

⁵ SF. IOAN GURĂ DE Aur, *Omilie la înjumătățirea postului*.

⁶ SF. VASILE CEL MARE, *Despre originea omului*.

⁷ *Tipic bisericesc*, p. 89

⁸ IBIDEM, p. 90

⁹ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Despre Post*.

a trupului trebuie să-i corespundă o contemplație proporțională. Sf. Ioan Scărarul scrie: „*postul este curăția rugăciunii, luminarea sufletului, paza minții, călăuză spre neprihănire, iertarea păcatelor*”¹⁰. Aceeași idee este exprimată și de troparul 2 al canonului 1 de la oda 9 a Utreniei din prima săpt. a Postului¹¹: „*Vino suflete ușurat prin virtuțile postului și te înalță prin aripi din răutatea cea râvnitoare...*”.

Imnografia bizantină compară adeseori postul cu un veritabil banchet tainic în care sufletul se ospătează cu hrană duhovnicească: „*Postul mare este un post luminos*” (Utrenia de Miercuri, săpt. a doua din post, sed.1, trop.1)¹², în care mâncărurile banchetului sunt darurile Duhului Sfânt (Utrenia săpt. trei din post, trop.1; Utrenia de luni din săpt. a cincea, trop. 1 al odei 9): „*Dumnezeiesc pahar de străpungere umplând acum harul postului în chip lămurit, cheamă pe toți credincioșii strigând cu veselie: Veniți să vă desfățați, lepădând beția patimilor...*”. Pentru Sf. Simeon Noul Teolog acest ospăț duhovnicesc este alcătuit, ca feluri de mâncare, din citiri, cântări și servicii liturgice: Vecernia de marți din săpt. 1, stih. 3 de la Doamne strigat-am: „*Dăruiește-mi și mie, Cuvinte, desfătarea postului, precum lui Adam raiul odinioară...*”.

Utilizarea de imagini antinomice, a postului-ospăț, nu are doar un scop retoric, ci exprimă paradoxul cheie al spiritualității creștine, care îi cere creștinului să dezvolte prin voință, harul primit la botez. Credincioșii sunt inițiați în știința postului folosind ca modele personalitățile Vechiului Testament. Așa cum Moise a postit 40 de zile pentru a primi teofania de pe Sinai și Legea lui Dumnezeu (Ieșire 24, 15-18; 34, 28), și credincioșii trebuie să postească 40 de zile pentru a se învrednici să vadă pe Dumnezeu, să contempleze divinitatea lui Hristos în momentul teofaniei Patimii-Învierii (Utrenia Duminicii Lăsat. Sec de brânză, stih. 3 de la Laude¹³ și Utrenia de Marți, săpt.1 din post, trop. 5 al odei 9 :” *Cu postul apropiindu-ne și noi de muntele rugăciunilor, să vedem cu inimă curată pe Dumnezeu, tablele poruncilor primindu-le înăuntru ca Moise strălucind pe fața noastră de slava dragostei Lui...*”). Postul Mare este asemănat cu muntele Sinai. Prin post Moise a făcut ca poporul ales să treacă prin Marea Roșie (Utrenia din Duminica Lăsat. sec de brânză, oda 9), Ilie: „*Postind a deschis cerul și a adăpat de ploaie pământul însetat. Să postim și noi vărsând lacrimi duhovnicești ca să câștigăm milostivirea*” (Utrenia de Luni din săpt. a șasea din post, trop. 3 al odei 8).

Cel mai desăvârșit model al postului, temeiul lui, este desigur postul Mântuitorului din pustie: „*Postind Domnul omeneste spre pildă nouă, biruie pe ispititorul...*” (Utrenia de Miercuri din Săpt. Lăsat. Sec de brânză-oda 1).

---

¹⁰ Sf. Ioan Scărarul, *Scara*.

¹¹ *Tipic...*, p. 84

¹² IBIDEM, p. 87

¹³ IDEM, *ibidem*, p. 76

Postul cel Mare este imitarea vieții pământești a lui Hristos. Sf. Grigorie de Nazianz și alți imnografi ai Triodului văd în postul Mare o pregătire în vederea morții împreună cu Hristos, o actualizare parțială a Iconomieii și o inițiere deplină în viața în Hristos¹⁴.

Alexandru Schmemmann distinge două feluri de post: postul euharistic și postul ascetic¹⁵. În Biserica Ortodoxă împărtășirea a avut totdeauna sensul unei sărbători eshatologice-unirea cu Hristos ce anticipează Paștile veșniciei. Canoanele cer post obligatoriu înainte de împărtășire. Pentru Alex. Schmemmann „*postul și euharistia formează doi poli complementari ai vieții creștine*”. Al doilea tip de post (ascetic) este văzut ca armă de luptă împotriva celui rău: „*Acest neam de demoni nu iese decât prin rugăciune și post*”, învață Mântuitorul.

Postul euharistic este postul Bisericii întregi în așteptarea Mielului, postul ascetic este al creștinului în Biserică. Cele două posturi sunt complementare. De fapt, Postul Mare poate fi socotit o sinteză a acestor două tipuri de post. Celebrarea Liturghiei-incompatibilă cu postul, conf. Canoanelor 49 și 51 Laodiceea (a doua jumătate a sec. IV-în zilele de luni până vineri din Postul Mare care devin aliturgice, până când va apare Liturghia Darurilor mai înainte Sfințite).

Părinții Bisericii insistă asupra valorii duhovnicești a postului, ce trebuie păzit cu sufletul și cu trupul: „*Să nu ne mâhnim iudaicește ci să ne luminăm bisericește, să nu ne fățarnicim fariseiește, ci să ne împodobim evanghelicește, lăudându-ne cu Crucea Lui Hristos*” (Sf. Iustin Martirul și Filosoful, Dialog cu iudeul Trifon). Pentru primele generații de creștini postul pentru a fii primit trebuie să fie însoțit de milostenie: „*Veniți mai înainte de sfârșit, fraților, să ne închinăm milosteniei*” (Utrenia de Joi din săpt. a șasea, canonul 1) și „*Postind fraților trupește să postim și duhovnicește*” (Vecernia de Miercuri din săpt. 1, stih. 1 de la Doamne strigat-am).

---

¹⁴ NICOLAE CABASILĂ, *Despre viața în Hristos*, p. 59.

¹⁵ ALEXANDRU SCHMEMMANN, *Despre Postul cel Mare*, București, 1995, p. 76.

CUVÂNT DIN AMVON:

COVID 19 ȘI BISERICA

Pr. MIRCEA NINCU¹

La miezul nopții, în curtea bisericii, săvârșeam rânduiala care precede slujba liturgică a Învierii lui Hristos. Porțile curții bisericești erau închise cu lacătul. Obloanele ușilor bisericii erau închise cu lacătul. La poarta bisericii mașina poliției locale cu girofarurile pornite veghea să nu cumva să vină cineva să vadă, să afle sau să mărturisească despre Învierea lui Hristos. În aerul liniștit al nopții se auzeau voci care deja cântau imnul Învierii: „Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând”. Părea că cerul cânta și acest cântec îl simțeam cum ne învește pe toți pretutindeni, deși eram fiecare singuri în aceste momente. Și au pecetluit mormântul...

Aceste realități, care acum sunt amintiri, constituie argumente suficiente, cred eu, ca să vorbim despre Covid 19, deoarece în acele momente am înțeles cât de mult ne afectează pe toți, cât de mult afectează Biserica lui Hristos acest virus. Mai rămânea doar să fim plătiți să spunem că Hristos a fost furat, că totul a fost și este în zadar... Dar până azi nu ne-a plătit nimeni pentru așa ceva și se pare că nici nu se intenționează așa ceva... Parcă nici nu ar mai conta Învierea lui Hristos!

Covid 19 a mobilizat întreaga masă de credincioși creștini în lupta acestei pandemii, ceea ce a contribuit la imobilizarea acestora la domiciliu și la un risc de infectare scăzut în societatea noastră. Ce este grav pentru Biserică și pentru credincioșii ei, în acest context, constă în faptul că aceiași masă de credincioși nu mai ajung la Biserică. Situația este complexă și confuză în același timp, deoarece pentru creștini Biserica înseamnă pace, comuniune și sănătate trupească și sufletească, iar situația actuală le cere creștinilor să stea departe de Biserica lui Hristos, izvorul vieții, al iubirii și al păcii, în numele acestor daruri dumnezeiești.

În acest context, este clar că nu vom avea posibilitatea, pentru o anumită perioadă de timp, să fim împreună în duminici și sărbători la Sfânta Liturghie. Numărul de oameni infectați precum și al celor care au adormit întru Domnul răpuși de Covid 19, repetat insistent în media, înfricoșează pe creștini și fac ca bisericile să stea închise nu doar în zilele de sărbătoare.

Ca atare, întrebările cărora trebuie să le oferim răspunsuri sunt legate de ceea ce vom face ca slujitori creștini în această privință sau cum trebuie să reacționeze slujitorii și credincioșii creștini față de această situație în care se

---

¹ Biserica „Sf. Petru Movilă”, Craiova.

află azi Biserica.

De aceea, înainte de toate credem că acum se pune problema normalității, deoarece atunci când se vorbește de noua normalitate a societății, care va veni după ce va trece această perioadă dificilă, se spune că nu ne vom mai întoarce la ceea ce a fost considerat normalitate înainte de pandemie, cu alte cuvinte nu vom reveni nici la ceea ce a fost normalitatea Bisericii. În acest sens, vedem că deja s-a instaurat o teamă generală față de spațiul public care cuprinde, vrând nevrând, comuniunea și comunitatea spațiului eclesiologic. Așadar, în aceste momente, se impune o analiză a spațiului liturgic și eclesiologic al Bisericii.

Tot în contextul în care vorbim despre o nouă normalitate a spațiului eclesiologic, trebuie să vorbim și despre faptul că foarte mulți dintre credincioșii Bisericii și-au pierdut locurile de muncă, ceea ce se repercutează direct asupra capacității Bisericii de a continua proiectele și programele pe care aceasta le desfășura înainte de pandemie alături de credincioși. De aceea, credem că activitățile Bisericii, realizate cu sprijinul credincioșilor și pentru credincioși, ar trebui analizate, în sensul că trebuie identificate activitățile prioritare care să fie continuate și cele care trebuie momentan oprite. Această analiză cu siguranță va influența procesul de redefinire al spațiului de lucru al Bisericii în toate dimensiunile sale liturgice, eclesiologice și misionare.

Din punct de vedere teologic știm ce avem de făcut. Soluțiile sunt clare deoarece aceste priorități se stabilesc în funcție de realizarea lucrării pe care Hristos o are de împlinit în lume prin Biserică. În orice activitate a ei, Biserica nu se poate desprinde de lucrarea pe care Dumnezeu o realizează cu lumea. Această lucrare trebuie să rămână centrală în lucrarea Bisericii. Identificând ce are și ce nu are de făcut de acum înainte Biserica în această perioadă dificilă, dar și după ce aceasta se va finaliza, considerăm că vom reuși să strângem suficientă bogăție materială și spirituală în această perioadă de restriște pentru a continua slujirea propovăduitoare a lui Hristos.

Așadar, în aceste timpuri grele în care Covid 19 amenință integritatea spirituală a creștinilor prin faptul că îi distanțează social și astfel îngreunează adresabilitatea misionară, nu putem pierde scopul lucrării pe care o avem de îndeplinit, adică împlinirea propovăduirii Învierii lui Hristos. În acest sens, redimensionarea spațiului eclesiologic înseamnă adaptarea lucrării propovăduitoare a Bisericii noilor realități sociale în vederea redesenării spațiului bisericesc.

Vorbind despre redefinirea spațiului Bisericii, acesta trebuie înțeles în special ca descentralizare a spațiului liturgic. Pentru a înțelege ceea ce vreau să spun, trebuie mai întâi să precizez faptul că pandemia de Covid 19, prin spațializarea socială pe care a impus-o și contextului eclesiologic, ne forțează să ne re poziționăm în slujirea liturgică care este încă axată pe participarea

credincioșilor la slujba de duminică în interiorul lăcașului de cult. Cu alte cuvinte, Covid 19 ne-a descoperit că propovăduim o ecleziologie liturgică, să-i spunem, duminico-centralizată. Trebuie specificat aici, în mod deosebit, faptul că pentru toți creștinii, ca și pentru Biserică, slujba de duminică este esența programului liturgic, pentru că în cadrul Sfintei Liturghii participăm cu toții la Jertfa mântuitoare și îndumnezeitoare a Domnului Iisus Hristos, care ne conduce spre Paștele Învierii, adică ne trece „de la moarte la viață și de la pământ la cer”.

În acest context, Covid 19 ne-a reamintit ceea ce de fapt știam cu toți: importanța și universalitatea Învierii lui Hristos pentru mântuirea lumii, precum și faptul că ea depășește orice timp și spațiu, orice ziduri, granițe, hotare și limitări. De aceea, săvârșirea Sfintei Liturghii în aceste momente dificile în lăcașurile de cult încuiate, amintește mai mult de mormântul în care a fost îngropat Hristos, decât de Învierea Domnului Iisus Hristos. Creștinii însă știu că va veni îngerul și va prăvăli piatra de la ușa mormântului...

Așadar, deocamdată, în aceste momente de izolare și distanțare socială, slujba de duminică trebuie să fie mai mult decât despre slujba de duminică, pentru că dacă ne gândim la tot ceea ce facem în biserici, totul este pentru ceea ce se întâmplă în ziua de duminică. Ca atare, ceea ce avem de făcut este să identificăm acele acte liturgice prin intermediul cărora să redefinim nu doar spațiul ecleziologic, ci și timpul liturgic al Bisericii. Cu alte cuvinte, să facem ca Jertfa liturgică din interiorul Bisericii să învie în inimile credincioșilor din afara Bisericii.

În acest context, considerăm că sunt câteva aspecte teologice referitoare la aceste comentarii care necesită a fi precizate, deoarece acestea pot contribui la redefinirea spațiului bisericesc. Aici nu sunt este vorba despre a propune Bisericii modificări ale tipicului bisericesc, ci de reîmprospătarea și recentrarea vieții liturgice pe mărturisirea de credință. De aceea, pe lângă activitățile caritabile, filantropice și de administrare a Sfintelor Taine, atât de importante pentru definirea spațiului ecleziologic, cel mai important aspect care redimensionează spațiul în care activează Biserica acum este, cum deja am sugerat, Învierea lui Hristos, care trebuie să realizeze, așa cum a făcut-o mereu, învierea din sufletele credincioșilor, Învierea lui Hristos ca lumină care luminează până la marginile lumii și transcende orice noțiune de limită spațială. Această chemare nu este ceva nou, deoarece pentru Biserică Învierea este deja lumină din lumină. Problema constă în cea ce se petrece în comunitățile parohiale locale unde, datorită acestei pandemii, credincioșii nu se mai simt în comuniune cu lăcașuri de cult, pentru că, acestea fiind încuiate, de sub obroc lumina Învierii duminicale nu mai luminează ca înainte. Cu alte cuvinte, Biserica este provocată de această pandemie să recentreze lumea luminii lui Hristos, descentrându-L pe Hristos din interiorul lăcașului de cult și lumea din interiorul mormântului secular în care a fost înmormântată.

Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând, pare mai mult un cântec divin care plutește ca o aripă de heruvim prin noapte peste o lume lipsită de perspectiva Învierii, o lume peste care aripa acestuia cade ca o umbră de plumb și o acoperă cu plaga actualei pandemii.

Realitatea pe care acest virus o creează azi în întreaga lume creștină este dureroasă în primul rând datorită faptului că nici un credincios nu se mai poate ruga în biserica sa de suflet. Regulile sociale îi impun o viață religioasă practică în afara lăcașului de cult. Insist asupra acestui aspect pentru a evidenția puterea lucrătoare a rugăciuni particulare, incontestabil benefică pentru mântuire, însă totodată insuficientă pentru lucrarea Bisericii care a propovăduit dintotdeauna împlinirea credinței prin fapte. Acest aspect trebuie să reamintească credincioșilor că nu pot realiza singuri ceea ce pot înfăptui prin participarea la Sfânta Liturghie, care este început și temelie lucrării îndumnezeitoare a credinței prin intermediul căreia se realizează toate activitățile caritabile, filantropice și misionare ale Bisericii. În acest sens este suficient să ne amintim că, înainte de Covid 19, în marile centre urbane se colectau benevol într-o lună calendaristică de către Biserică fonduri care puteau contribui, spre exemplu, la construirea unui lăcaș de cult în care să încapă un sat întreg sau se puteau aduna surse intelectuale și materiale care să susțină nenumărate conferințe teologice prin care Biserica să își fundamenteze activitatea teologică, liturgică și misionară. De aceea, potrivit credinței mele, consider că este cu adevărat nebuște ceea ce se întâmplă cu Biserica lui Hristos în această perioadă de pandemie, deoarece Biserica este lovită în însăși ființa ei eclesiologică, teologică și misionară.

În contextul acestei pandemii, care solicită creștinilor să se raporteze spațiului eclesiologic în condiții de distanțare și descentrare liturgică, este clar faptul că se impune o evidentă redimensionare a spațiului eclesiologic. De aceea, creștinii trebuie să nu uite că ceea ce a fost Biserica înainte de Covid 19, ceea ce se întâmplă acum și ce va urma după ce această pandemie se va încheia, pentru că Hristos Domnul a înviat. În acest context, Covid 19 trebuie privit ca o încercare în lucrarea de mântuire a lumii, lucrare dumnezeiască ce trebuie să unească și să întărească pe toți creștinii în rugăciune spre mărturisirea Învierii dincolo de zidurile lăcașurilor de cult și în afara programului liturgic care, în contextul pandemiei de Covid 19, sunt considerate spații periculoase care pot contribui la răspândirea a acestui virus.

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA DUMINICA ÎNFRICOȘĂTOAREI JUDECĂȚI

Pr. ADRIAN CONSTANTIN SINGUREANU¹

„Și vor merge aceștia la osândă veșnică, iar dreptii la viață veșnică.” (Matei 25, 46)

Nu există un mod mai bun de a păși pe calea nevoinței duhovnicești ca aducerea-aminte de judecată; gândul la moarte și judecată ne aduce bună chibzuință, cumpătare, socotirea bună a zilelor noastre: „Învăță-ne să socotim bine zilele noastre, ca să ne îndreptăm inimile spre înțelepciune” se roagă psalmistul (89, 14).

Contextul în care a fost rostită cuvântarea despre judecata viitoare este acesta: ieșind Iisus din Templu, a fost întâmpinat de ucenicii Săi care voiau să Îi arate frumusețile clădirilor. Atunci Mântuitorul le-a zis: „Vedeți toate acestea? Adevărat grăiesc vouă: Nu va rămâne aici piatră pe piatră care să nu se risipească.” (Mt 24, 2) Ucenicii au rămas nedumeriți de cele auzite și au întrebat pe Învățătorul lor: „Spune nouă când vor fi acestea și care este semnul venirii Tale și al sfârșitului veacului?” (Matei 24, 2) La această întrebare, Mântuitorul răspunde pe larg: mai întâi, amintește de strâmtorările și de zilele grele ce vor premerge judecății (Mt 24), iar apoi rostește pildele celor zece fecioare și talanților. Învățătura despre judecata viitoare este prezentată tot printr-o alegorie: oile și caprele din staul, pe care păstorul le lasă o vreme să stea împreună, iar apoi le desparte.

Cuvântul Mântuitorului despre judecata viitoare a fost rostit de pe Muntele Măslinilor și este așezat, în contextul evanghelic, în strânsă legătură cu Pilda celor zece fecioare și a talanților, înainte de Cina cea de Taină și răstignirea pe cruce. Temele principale ale acestei expuneri sunt: necunoașterea timpului judecății și a vremii când vine Fiul Omului, permanenta stare de pregătire și starea de fericire respectiv de tristețe ce îi așteaptă pe cei buni și pe cei răi în viața veșnică.

Judecata viitoare va consta mai întâi într-o separare, într-o despărțire a celor buni de cei răi. Judecata va însemna o despărțire; se desparte binele și răul. Dar nu numai binele de rău, ci și cei răi de Dumnezeu. Pe cei buni Hristos îi cheamă să se apropie și să intre în bucuria deplină ce constă în a fi cu Dumnezeu în veci, iar celor răi Hristos le spune: *depărtați-vă!*, pentru că ei înșiși s-au depărta de Dumnezeu cu faptele lor. Criteriul după care va judeca lumea este unul simplu: faptele iubirii de oameni sau dărnicia omului.

---

¹ Parohia Țiu, Protopopiatul Craiova Nord, județul Dolj.

Mântuitorul nu ne cere lucruri extraordinare, ieșite din comun. El nu spune: „În temniță eram și nu M-ați eliberat” sau „bolnav eram și nu M-ați vindecat”. A spus atât: „Nu M-ați cercetat, nu ați venit la Mine.” Atunci când le vorbește de hrănirea celui flămând, El nu cerea mese bogate, ci pe cât era de trebuință. Când vorbește de îmbrăcarea celui gol, nu amintește de haine scumpe, ci doar de haina cea de trebuință după posibilitate.

La judecata viitoare, Hristos va întocmi un act de dreptate: va pune față în față pe egali cu egali, pe bogați cu bogați și pe săraci cu săraci. Bogaților care nu au făcut milostenie le arată pe cei cu averi care și-au agonisit împărăția dând din agoniseala lor milostenie. Săracilor care nu au făcut milostenie, invocând motivul sărăciei, Hristos le va arăta pe cei săraci care au făcut milostenie din puținul lor. Astfel, nu Hristos judecă, ci faptele fiecăruia.

„Cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său.” (I In 4, 21) Fără iubirea pentru aproapele, nu va putea să spună omul că îl iubește pe Dumnezeu. În iubirea de aproapele înveți să îl iubești pe Dumnezeu și iubind pe Dumnezeu îl iubești și pe aproapele tot mai mult. În chipul aproapelui vezi iubirea lui Dumnezeu pentru creația Sa; în chipul aproapelui descoperi iubirea smerită și darnică a lui Dumnezeu care ne cheamă și pe noi să o primim și să o împărtășim. Primind această iubire și oferind mai departe iubire, ne învrednicim de șederea împreună cu Dumnezeu în Împărăția Sa în veșnicie. Aceasta este răsplata preabună a Domnului.

„Și vor merge aceștia la osândă veșnică, iar dreptii la viață veșnică.” (Mt 25, 46) Și osânda și viața cea fericită vor fi veșnice. Veșnicia celor răi va fi însă chinuitoare, căci s-au lipsit de vederea lui Dumnezeu, pe când veșnicia celor buni va fi fericită, căci vor fi cu Dumnezeu și se vor bucura de șederea împreună cu El. Să cugetăm la aceste cuvinte mai ales acum, în începutul urcușului nostru duhovnicesc, pentru a face roade vrednice de iubirea lui Dumnezeu.

POEZIE RELIGIOASĂ:

ÎMPĂRTĂȘANIE

Rost adâncesc despărțind ca o vână de gând
între cuvinte un fir de apă care trece curgând
căutând cale printre crăpături din pământ,
șarpe despletit de umbre, șoaptă fără cuvânt.

Și aștept zorii să albească la tâmpile, să poarte
priviri ruginite pe sticla ferestrei din noapte
ca să trag din gura lor setos ca dintr-o fântână
cu ciuturi de lemn apa pe care o poartă în vână.

Șiroaie, apa vie să-mi curgă pe barbă, pe piept.
Buze să-mi sărute verde buza lemnului sterp.
Să mi se înrădăcineze sămânța vieții în gură
rostuind rădăcini adânci și fără nici o măsură.

COLIND

Te rog, azi când te naști din nou
În carnea mea, în viața mea, în gândul meu,
Să mi te dăruiești la fel ca înainte,
Hristoase plin de cer și de cuvinte!

Durerea orizontului pe care
Mi-o dăruiești ca trup din razele de soare
Să-mi umple lumea în culori de aur
Hristoase, nesfârșit tezaur!

Și-n prima lovitură de lumină
Din care ai scâncit ca prunc în chip de tină
Să-mi regăsesc strigarea de la Tine,
Hristoase veșnic după nemurire!

Așa că azi când Te renaști din mine,
Te rog, Hristoase, ia-mă în veșnicii cu Tine
Și poartă-mă ca pentru-întâia dată
Din om în om, din poartă-n poartă.

Pr. Mircea Nincu